

FATA RĂU MĂRITATĂ

Silvia CIUBOTARU*

Abstract

An ample part of the Romanian folk lyrics deals with the topic of the badly married girl. The author analyzes the entire network of motifs specific to this sphere, starting with their ancestral roots related to exogamy and to the rural organization based on kinship. The nuptial repertory referring to the moment when the bride leaves the parental home announces *in nuce* the possible future dramas caused by estrangement, by the hostility of the husband's family, by the isolation from the world, etc. The songs of the badly married girl present them as already happened, using specific antonymous constructions, metaphors and comparisons. The central piece of this lyric category is the song including the motif of the pile on which the dowry is burnt and the motif of the heroine's metamorphose into a bird. By taking over the drama of an entire social category, these texts transfigure inner tearing into elegiac notes.

Keywords: the badly married girl, the bad mother-in-law, the slave daughter-in-law, the pile between the borderlines, the curse of the mother, *Deus otiosus*, funeral messenger, the boreal owl, redemption.

Cuvinte-cheie: fata rău măritată, soacra rea, nora roabă, rugul între hotare, blestemul matern, *Deus otiosus*, mesager funest, minuneauă, expiere.

Bază a oricărei societăți umane, familia asigură identitate personală și colectivă, supraviețuire economică, recunoaștere socială, creșterea și educarea descendenților și, mai cu seamă, stabilitate. Din două familii vechi va rezulta o a treia nouă, ducând la apariția unor noi tipuri de relații și de adaptări. Grupul domestic, bazat pe existența unui singur cuplu cu copii mici, va avea anumite probleme specifice. În cazul familiei tradiționale, care reunea în aceeași gospodărie sau chiar sub același acoperiș mai multe căsnicii, sfera posibilelor conflicte dintre membrii ei se lărgea mult. Relațiile dintre rudele de sânge ale mirelui și nou-venita mireasă nu erau întotdeauna armonioase. Contau raporturile reciproce pe care le aveau în acest grup social soții, ascendenții, descendenții și colateralii, unii față de alții.

---

* Institutul de Filologie Română „A. Philippide”, Iași – România.

În teza sa de doctorat, Xenia Costa-Foru¹ constata că justificarea cea mai puternică a căsătoriei o constituie rudenția de sânge: „Fără de voia lui, omul se află înseriat biologic într-un neam, a cărui ființare a început cu mult înaintea lui și care va dăinui în ramurile sale multiple, chiar după dispariția indivizilor care-l reprezintă la un moment dat”². Dar viața de familie presupune nu numai o latură biologică universală, ci și una psihică importantă pentru sudarea grupului în acest *leagăn al naturii umane*. Această intimitate de conviețuire poate fi tulburată în momentul căsătoriei fiicei unice, a celei preferate sau a tuturor fetelor din familie.

Principala motivare a necesității căsătoriei se face prin datină și bună-cuviință. O informatoare din Runcu – Gorj îi spunea, la 1930, autoarei investigației sociologice: „Că așa a lăsat Dumnezeu. Ori îți faci soț, ori te călugărești; dar așa nu e bine”³. Iar Irina Popescu din același sat adăuga: „E mai bine fată decât măritată, dar nici să nu te măriți nu e bine, că nu șade frumos”⁴.

Multe căsătorii erau impuse de rude sau de comunitatea sătească. Astfel, o țărăncă din Runcu se confesa că ar fi dorit să se mărite cu altcineva: „Dar tata și cu mama au ținut și nu am vrut să le stric voia, ca să am eu să le bag vină, să nu-mi bage ei mie. Mie îmi plăcea alt bărbat”⁵. Pentru Elena D. din Cornova – Basarabia, căsătoria la care a fost forțată a constituit o lecție de viață: „Pe mine m-au dat în silă după bărbatul meu; eu pe fetele mele nu le voi sili. Să ia pe cine vrea, c-apoi să nu le fie toată viața cu un om fără înțelegere”⁶. O categorie aparte de aranjamente, care îi supărau pe socri, decurgeau din cutuma *căzutului pe vatră*.

Mai rar, au fost cazuri de răzvrătire. Astfel, Domnica A. din Fundu Moldovei – Suceava își amintea că familia îi alesese alt flăcău decât cel pe care îl iubea dânsa: „D-apoi eu înainte de căsătoria sortită de părinți, am fugit pe dealuri și am rămas acolo până s-au învoit să-l iau pe Toader”⁷.

Pentru tinerele fete, căsătoria avea un prestigiu aparte. Toate visele lor, pregătirea zestrei, participarea la horă și la toate sărbătorile

¹ Xenia Costa-Foru, *Cercetarea monografică a familiei. Contribuție metodologică*. Ediție îngrijită și studiu introductiv de Maria Voinea, București, Editura Tritonic, 2004.

² *Ibidem*, p. 34.

³ *Ibidem*, p. 86.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*, p. 90.

⁶ *Ibidem*.

⁷ *Ibidem*, p. 91.

care prilejuiau întâlnirile cu cei de vârsta lor, vrăjile pentru aflarea ursitului și pentru atragerea pețitorilor erau legate de mirajul unei nunți apropiate. Chiar poveștele bătrânești întăreau orientarea destinului unei fete, cu mult timp înainte de vârsta nubilă, către cel mai important moment al vieții – singurul dintre riturile de trecere la care participă cu luciditate ambii protagoniști – cununia. Jocurile copilărești, cu alegerea partenerii de către un cavaler de tipul *Trecea un prinț călare*: „– Ce caută prințul în țară?/ – El caută să se-nsoare./ – Care-i aleasa?/ – O cere pe Steluța” (Agafon – Botoșani) erau urmate de obiceiurile de primăvară ale adolescenței, de felul celui bihorean numit *Feleaga* sau *Lioara*, unde copilele, purtând în mână ștergare albe brodate cu motive roșii și negre invită feciorii la horă, cântând: „Pleacă și-ți alege,/ Care ție-ți place,/ Cea dintâi zmăduță,/ Cu rochie pestriță,/ Cu sprâncene rare,/ Ca la doamne mare;/ Cu sprâncene dese,/ Ca la doamne-alese”⁸.

După atâtea promisiuni idilice, s-ar cuveni ca o fată mare să devină o soție bună, pe deplin pregătită pentru o viață fericită. Și totuși, un întreg repertoriu de speță exclusiv feminină, din lumea romanică și din cea slavă, este dedicat nevestelor nefericite. Adesea, dezamăgirea ia locul speranțelor: „Tutti mi dise e tutti me stradisi/ Che se marida trova-l paradise;/ Xe tanto tempo che m'ò maridà,/ El paradiso no l'ò ancor trovà”⁹. Sau, cum se spune prin nord-estul Moldovei: „Ardă-l focu măritat,/ Că cu drag l-am așteptat,/ Degrabă m-am săturat,/ De soacră și de bărbat” (Brehuiești – Botoșani)¹⁰.

O primă cauză o reprezintă însăși condiția căsătoriei în societatea tradițională. Solidaritatea dintre familiile de același neam (care puteau ajunge, în așezări vechi precum Drăguș – Făgăraș, și până la cincizeci) era foarte puternică, rivalizând chiar și cu orânduielele administrative moderne. În cimitirul satului, un neam avea locul său de îngropare, unde nu erau primiți cei din familia nurorii și, uneori, nici măcar aceasta. Situația respectivă complica problema dragostei și căsătoriei unei fete, pentru că ea nu-și alegea numai un soț, ci și întreg neamul acestuia. Chiar dacă se bucura de toată afecțiunea bărbatului, pentru neamurile lui ea rămânea o *străină*. Când soții erau de categorii sociale diferite, relațiile cu familia celui mai bine situat erau ca și inexistente. Xenia Costa-Foru citează cazul unei căsătorii între un *dvorean* din Cornova – Orhei și a unei fete de neam

⁸ Ion Bradu, *Din folclorul obiceiurilor bihorene*, Oradea, CCPJ Bihor, 1970, p. 271.

⁹ În „Annuario Dalmatico”, Zadar, an V, 1890, p. 105.

¹⁰ Arhiva de Folclor a Moldovei și Bucovinei, *Caiet de teren*.

prost: „El merge la ale lui neamuri, dar neamurile nu se duc la el. De când s-au luat ei, nimeni nu s-a dus și nici nu are el voie bună cu neamurile. Nici el nu merge la neamurile ei și nici ea la ale lui”¹¹. Dacă o *dvoreancă* se căsătorește cu un țăran era disprețuită de rudele ei. Ea trebuia să meargă „cu țăranii, la petrecere stau împreună, se alege cu ei la țințirim, la Paștele Blajinilor, la fel la joc și oricând”¹².

Există un moment al adevărului în cadrul ceremonialului nupțial, când sunt dezvăluite toate greutățile care o așteaptă pe viitoarea nevestă. La deshobotat mireasa, femeile din jur îi dezvăluie seriozitatea pasului pe care îl face și capcanele posibile. În primul rând exista pericolul de a te înșela. Într-un manuscris din 1819 (B.A.R., nr. 5305) se spune: „Câte târguri târguiești/ Vai, nu te mai celuiești/ Ca când te căsătorești./ Ba, mai iaste-un celuit/ Fără de căsătorit,/ Când mergi cu boi la târg,/ Că vinzi doi mari și iei doi junci/ Și apoi te faci pogonici,/ Celuiești-te și atunci”¹³. Dar această comparație se tranșează în favoarea vânzătorilor din obor. Metafora o regăsim în mai multe creații folclorice despre căsătorie ce se spun în timpul nunții: „Că ce faci nu-i târg dă țară,/ Ce cumperi, dă și vinzi iară,/ Că ce faci nu-i târg dă boi,/ Ce cumperi și dai'napoi;/ Cî-i târgu târguțului,/ Pă viața omului” (Vărzarii de Jos – Bihor)¹⁴; „La-nsurat și la mărit,/ Nu trebu omu silit,/ Că se află bănuit,/ Că ăla nu-i târg de țară,/ Să vinzi și să cumperi iară;/ Ăla-i târg *cu jurământ*./ Ce cumperi nu vinzi mai mult” (Negrești – Satu-Mare)¹⁵.

Factorul agravant în cazul liricii fetei rău măritate îl constituie ireversibilitatea cununii și implicit lunga sa durată: „La-nsurat și la mărit/ Nu hiie omu silit,/ Da-i păcat și despărțit!/ Ăla nu-i pi-on an, pe doi;/ Cum îi rădia pe boi;/ Rădia-i scrisă pe față,/ Măritișu-i pe viață”¹⁶; „Măritatu-i lucru mare,/ Nime nu-l poate stricare:/ Nici popa, nici vlădica,/ Fără moartea grovnică” (Suseni – Mureș)¹⁷. Într-un cântec din

¹¹ Xenia Costa-Foru, *op. cit.*, p. 97.

¹² *Ibidem*, p. 96.

¹³ C. Ciuchindel, *Folclor vechi românesc*. Ediție îngrijită, note și bibliografie de, București, Editura Minerva, 1990, p. 54.

¹⁴ Ion Bradu, *op. cit.*, p. 426.

¹⁵ Ligia Bârgu-Georgescu, *Antologie de lirică populară românească*. Ediție îngrijită și studiu introductiv de, București, Editura Minerva, 1980, p. 305.

¹⁶ Vasile Scurtu, *Cercetări folclorice în Ugocea românească (jud. Satu Mare)*, în „Anuarul Arhivei de Folklor” (AAF), VI, 1942, p. 184-185.

¹⁷ Ioan Micu Moldovan, *Folclor din Transilvania (1863-1878)*. Ediție critică de Ion Cuceu și Maria Cuceu. Introducere de Ovidiu Bârlea, vol. II, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2015, p. 62.

Petricani – Botoșani, se spune: „Cununia nu sî-ntoarci/ Cununia-i pîn-la moarti”. Iar o variantă a aceluiași motiv liric, din Boteni – Argeș, întărește: „Nu e sac ca să-l cârpești,/ Și e veac să-l vecuiești,/ Nu e sac de cârpit./ Și e veac dă vecuit”¹⁸.

Lăsatul hobotului, a podoabelor de mireasă, marchează trecerea tinerei fete de la un statut favorizat – o vârstă a libertății ocrotită de spațiul edenic al casei unde a copilărit – la cel plin de responsabilități de nevastă și gospodină. Din adâncul unor timpuri aspre, medievale, răzbate un catren cântat de druște miresei: „Măritatu-i giug di fier,/ Tragi într-însu pînî cheri,/ Măritatu-i giug di-aramî/ Tragi într-însu fărî samî” (Horodnic de Sus – Suceava). În variantele mai atenuate se semnalează posibilele conflicte cu noua familie: „Măritatu-i haină grea,/ Că țâpi florili, iei tulpanu/ Șî barbatu-i ca dușmanu,/ Țâne mânia cu anu,/ Num-o vorbî di-i greșî,/ Puică, tot satu te-a ști” (Botoșana – Suceava)¹⁹; „Măritatu nu-i ticnealî/ Șî bărbatu-i foc și parî” (Iazu Nou – Iași)²⁰; „Cununia nu-i noroc,/ Cî barbatu-i bici di foc,/ Cununia nu-i așa,/ Ca sî faci cu ie ce-i vra,/ Sî dai cu picioru-n ea” (Șaru Dornei – Suceava)²¹.

Tabloul traiului prezumtiv în noul cămin este departe de a fi idilic: „Ieș afarî, calci pi paie,/ Intri-n casî la bataie,/ Ieș afarî, calci pi schini,/ Intri-n casî la străini” (Fărcășeni – Iași)²². Conflictul-axă este cel dintre socri și noră. Deși aceștia ar trebui să-i substituie pe părinții miresei, cel mai adesea sunt resimțiți ca fiind *necunoscuți*, *râi*, *străini*. Chiar și atunci când protagoniștii noii alianțe par să se înțeleagă, lipsește liantul cel mai important al afecțiunii părintești, *mila*. Într-un cântec de mireasă cu refrenul *La dui la* din Arini – Bacău se subliniază această realitate: „Te-or duce la soacră-ta,/ Ț-a păré cî-i mamî-ta,/ Da *milă* nu-i mai avea,/ Te-or duce la socru-tău,/ Ț-a păré cî-i tată-tău,/ Da tari ț-a mai ci rău”²³.

Un cântec de mireasă din Finlanda evocă același parcurs plin de dezamăgiri al tinerei care se desparte de casa părintească: „Acum pleci, floare, pe cale,/ ca măiastra țesătură,/ părăsești vatra de aur și ograda-mpodobită,/ crezând poate că-i fi dusă/ la tăicuțul tău acasă;/ da tu nu mergi la tăicuța,/ ci la stăpân te-or duce/ [...] dar tu nu mergi la

¹⁸ Ligia Bârgu-Georgescu, *op. cit.*, p. 328.

¹⁹ Silvia Ciubotaru, *Obiceiuri nupțiale din Moldova. Tipologie și corpus de texte*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2009, p. 558.

²⁰ *Ibidem*, p. 556.

²¹ *Ibidem*, p. 683-684.

²² *Ibidem*, p. 547.

²³ *Ibidem*, p. 544.

măicuța,/ ci te mână la stăpână/ [...] dar tu nu mergi în ospetie,/ ci te duc, floare-n robie”²⁴.

Miresei din Cornățel (Banat) i se atrăgea atenția: „Când’ socru-to va răcni,/ Cupa-n veadră va plesni [...]/ Da soacră-ta te-o țâné/ Ca mătura după ușă/ Și ca vătraiu-n cenușe”²⁵, iar celei din Covasna – Voinești, județul Covasna, i se menționa în *Buuciug* (orația de despărțire): „– Crăiasă, până ce-i învăța,/ Multe lacrimi îi vărsa/ Și prin tindă și pe-afară/ De-o umbla moara-ntr-o sară”²⁶.

Primită în casa soacrei ca nouă stăpână, nora este adesea silită să fie slugă: „Leși tu casî, leși tu masî,/ Leși tu frați, leși tu surori,/ Ti duci *mâni de-agiutor*” (Călcâi – Oituz, Bacău)²⁷. Motivul nurorii nefericite, cea mai chinută slujnică din casa soțului ei, este foarte răspândit în repertoriul folcloric european. Într-un cântec finlandez, *Săraca noră, săraca*, contrastul dintre traiul fetei în locuința părintească și în cea a socrilor ei este și mai accentuat: „Căci fata-i acas’ la tata/ Ca-n castel regina;/ la bărbat acasă, nora/ e ca roabă în Rusia”²⁸.

O seamă de cântece din această categorie dau o definiție amară robotelii fără sfârșit la care este supusă tânăra soție. Astfel, într-o variantă bihoreană se spune: „Nora tă mere și vine,/ Dă plată n-o-ntreabă nime;/ Nora tă mere și-aleargă,/ Dă plată nime n-o-ntreabă”²⁹; iar în alta din Fibiș – Timiș se continuă paralelismul negativ: „Că le face și legată,/ Și ea tot ie vinovată”³⁰.

Soacra rea reprezintă unul din cele mai vechi personaje negative cunoscute în literatura populară europeană. În baladele de tipul *Ghencea*, răutatea ei o împinge chiar la comiterea unei crime. Când feciorul ei pleacă la război, își închide nora în cea mai sinistă temniță, fără apă și hrană. Așa cum nu poate exista o cioară albă, tot astfel nu se află niciunde o noră îndrăgită de soacră: „Am umblat o lume-ntreagă/ N-am văzut o cioară albă/ Și noră la soacră dragă;/ Am văzut cioară sinită,/ Noră la soacră urâtă/ [...] Cioara-n par îi mohorâti,/ Nora la soacrî-i urâti,/ Cioara-n par îi pestricioari,/ Nora la soacrî-i o boali!”

²⁴ Elias Lönnrot, *Kantaletar*. Antologie, traducere și note de Ion Stăvăruș și Lauri Lindgren. Postfață de Ion Stăvăruș, București, Editura Univers, 1985, p. 46-47.

²⁵ Dumitru Șandru, *Folclor românesc*. Ediție îngrijită de Tudora Șandru Olteanu. Prefață de Ovidiu Bârlea, București, Editura Minerva, 1987, p. 394.

²⁶ Vasile Cărbăș, *Poezii populare românești*, București, Editura Minerva, 1986, p. 188.

²⁷ Silvia Ciubotaru, *op. cit.*, p. 545.

²⁸ Elias Lönnrot, *op. cit.*, p. 84.

²⁹ Ion Bradu, *op. cit.*, p. 315.

³⁰ Ligia Bârgu-Georgescu, *op. cit.*, p. 317.

(Cajvana – Suceava)³¹. La fel aflăm din varianta bihoreană care se cânta când se lua iertăciunea miresei: „Că dă-i umbla lumea-ntreagă,/ Nu-i afla o cioară albă,/ Nici noră la soacră dragă,/ Numa cioară mohorită,/ Noră la soacră urâtă!” (Subpiatră, comuna Aștileu)³².

O categorie de cântece de petrecut mireasa cuprinde elemente comune cu cele din cadrul ceremoniilor funerare. De exemplu, în Luncani – Banat, traseul pe care îl are de străbătut protagonistul ritualului nupțial se suprapune celui din cântecele ceremoniale de înmormântare: „Că Țo, maică, că mă duc/ Pă cal’ea nemergătoare/ Și-napoț ne-ntorcătoare”. Părinții o îndreaptă pe drumul cel bun al *dalbului călător* și-i amintesc de popasul îndătinat: „La mijloc, dragă, dze sat/ Iest’-e-un scamn dze hod’înă/ Și-on izvor cu apă l’înă./ Cu apa ț’-i hărăni./ Cu scamnu ț’-i hod’îni./ Și la noi nu-i mai veni”³³. Un ecou al acestei secvențe rituale se resimte în variantele întunecate ale liricii rău măritatei. Asprimea condițiilor de viață din casa socrilor și mai ales lipsa de afecțiune din partea soțului, o fac pe proaspăta noră să-și dorească sfârșitul: „D’ecât, maico, măritată,/ Mai biîni moartă și-ngropată/ Și la cap crușe d’e piatră” (Panc – Dobra, Hunedoara)³⁴; „Maică, când m-ai măritat/ Mai bine m-ai fi-ngropat,/ Lâng-on fir de măieran,/ Să nu mă dai după neam;/ Lâng-on fir de călapăr,/ Să nu mă dai după văr./ În vranița dumitale,/ Să nu mă dai păstă vale./ Peste vale și-un părau,/ Să trăiesc, maică, cu greu” (Buteasa – Maramureș)³⁵.

Cântecele fetei rău măritate preiau aceste motive din repertoriul nupțial, care, de această dată nu mai prezintă o situație virtuală, ci una care i se întâmplă eroinei. Abia intrată în noua familie, nora se simte ostracizată. Oricât s-ar strădui să muncească, nu-i mulțumește nimeni: „Tânără mă măritai,/ La rea soacră mă băgai,/ De-aș face numai bine,/ Ea se uită rău la mine” (Voinești – Covasna)³⁶; „De-aș lucra hotaru tăt/ N-ar mai zice că-i bugăt,/ De-aș lucra câmpia roată,/ N-ar mai zice bine o dată” (Băița de sub Codru – Maramureș)³⁷; „Munții să-i fi răsturnat,/ Tot au zis că n-am lucrat” (Broșteni – Suceava)³⁸.

³¹ Silvia Ciubotaru, *op. cit.*, p. 682-683.

³² Ion Bradu, *op. cit.*, p. 397.

³³ Dumitru Șandru, *op. cit.*, p. 152-153.

³⁴ *Ibidem*, p. 250.

³⁵ Ligia Bârgu-Georgescu, *op. cit.*, p. 314.

³⁶ Vasile Cărăbiș, *op. cit.*, p. 186.

³⁷ Dumitru Pop, *Folclor din Zona Codrului*, Baia Mare, CJCP Maramureș, 1978, p. 108.

³⁸ Mihai Lupescu, *Tei-Legănat. Folclor moldovenesc*. Ediție îngrijită și prefăcută de Petru Ursache, Iași, Editura Junimea, 1975, p. 141.

Adesea, tonul litaniei devine și mai amar și în locul plânsului intervine imprecizia. Tânăra nevăstă bihoreană blestemă: „Mânce-l focu măritat/ Degrabă m-am săturat/ De soacră și de bărbat./ Soacra-i rea, bărbatu-i hâd”³⁹. Într-o variantă maramureșeană, blestemul este amplificat de imaginea consecințelor tragice provocate de o astfel de viață chinuită: „Ardă-l focu măritat,/ Că cu drag l-am așteptat./ Soacra-i ră, bărbatu-i câne,/ Tânără m-or pune bine./ Soacra-i ră, bărbatu-i mut,/ Tânără m-or pune-n lut”⁴⁰. Aceleași formulări le întâlnim în cântecele bănățene: „Soacra-i foc, bărbatu-i cân’e,/ M-ar mânca în două dzâle” (Căvăran)⁴¹.

Fără înțelegerea socrilor, a cumnatelor, cumnaților și soțului, tânăra nevăstă din Apuseni se simte lipsită de orice speranță de mai bine: „Învălită mni-i hodina,/ Ca și grâu cu neghina,/ Încălcită mni-i viața,/ Ca grâu ce-l bate ghiața” (Someșu Rece – Cluj)⁴².

Mai rar se întâmplă ca soția abia adusă în casa cea nouă să fie nefericită, în ciuda faptului că bărbatul ei s-a străduit s-o înconjoare cu toată dragostea. Ca și în conocării, în aceste texte apare metafora plantării miresei-floare într-un loc diferit decât cel natal: „Fost-am floare în păhar,/ M-o răsădit badea-n deal;/ Nu știu cum m-o răsădit,/ Că locu nu m-o ibdit,/ C-am răsărit mohorât,/ Văd că tare m-am topit” (Călinești – Maramureș)⁴³.

Șansele miresei de a fi făcut o căsătorie reușită sunt limitate: „– Nu fiți, maice, supărate,/ Nu pot avea noroc tăte:/ Una, două au noroc,/ Celi mai multe pică-n foc;/ Una, două au ticneală,/ Celi mai multi pică-n pară”⁴⁴. Confesiunile făcute de unele femei fără trai bun în căsnicie, chiar dacă nu ajung la nivelul celei mai întunecate ipostaze a liricii de jale, sunt destul de triste. O interlocutoare din satul Runcu îi spunea la 1930 Xeniei Costa-Foru: „Eu să fiu fată nu m-aș mărita niciodată. Omul nu m-ascultă, cu soacra nu mă pot îngădui, n-am cui

³⁹ Gheorghe Vornicu, „Cântece și strigături din Bihor (Crișana) și Oaș”, în vol. *Folclor din Transilvania*, I. *Texte alese din colecții inedite*. Cu un cuvânt înainte de Mihai Beniuc, București, Editura pentru Literatură, 1962, p. 127.

⁴⁰ Valerica Stețco, *Poezii populare din Țara Maramureșului*, București, Editura Minerva, 1990, p. 130.

⁴¹ Dumitru Șandru, *op. cit.*, p. 13.

⁴² Maria Ioniță, *Flori din Apuseni. Folclor poetic din zona izvoarelor Someșului Mic*, Cluj-Napoca, CCEs, 1978, p. 103.

⁴³ Petre Lenghel-Izanu, *Poezii și povești populare din Maramureș*. Ediție îngrijită de Octav Păun. Prefață de Mihai Pop, București, Editura Minerva, 1985, p. 501.

⁴⁴ Marius Dan Drăgoi, *Folclor poetic din Spermezeu. Texte rituale, epice, lirice et varia*, vol. II, Cluj-Napoca, Editura Limes, 2005, p. 133.

spune ceva. Să stai o viață singură și să n-ai nici o taină”⁴⁵. Iar mărturia unei gospodine din Cornova – Orhei are o tonalitate patetică: „Acum să-mi vină vremea să mă mărit, ferească Dumnezeu! Și pe aur de-ar fi calea, și nu m-aș mărita, că acu știu măritatul ce e. O mie de ani să trăiesc și nu m-aș mărita!”⁴⁶

În cântecele ceremoniale de nuntă se folosește formula *adynaton* pentru a se sublinia că mireasa a pornit pe un drum fără întoarcere. Bazată pe condiția „suspendării ordinii naturale a lucrurilor”⁴⁷ sau pe condiția îndeplinirii unei sarcini imposibile (*inanis opera*)⁴⁸, această sintagmă întărește adevărul potrivit căruia ce s-a făcut, nu se mai poate desfăce. Cununia ar putea fi anulată numai dacă s-ar produce o anomalie vegetală: plopul sau salcia vor face mere sau nuci, răchita va da vișinele, va înflori cânepa, tânjaua sau jugul vor înmuguri ori se vor acoperi de viorele, cuptorul va da pepeni verzi ș.a. În alte situații, este vorba de locul nepotrivit unde ar trebui să crească cereale pentru ca fata măritată să se mai poată întoarce la părinți: „Cân a crești grâu-n casî/ Ș-a bati cu schicu-n masî,/ Cân a crești orzu-n tindî,/ Ș-a bati cu schicu-n grindî” (Horgești – Bacău)⁴⁹; „Și săcara-a crește în tindă/ Și-a bate cu spicu-n grindă”⁵⁰. Dincolo de absurdul situației, există o semnificație tragică a acestei cotropiri a locuinței de către grâne. Și grâul și orzul și secara nu s-ar fi putut ivi acolo decât după dispariția fizică a tuturor celor din casă, deci după un număr mare de ani, când totul s-a ruinat și prăbușit în pulbere. O revenire în aceste condiții s-ar solda cu același sfârșit ca și în cazul întoarcerii eroului din basmul lui Ispirescu *Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte*.

Ireversibilitatea plecării miresei din casa părintească este subliniată și de alte acțiuni ce ies din tiparul firesc al lucrurilor. Într-un cântec din repertoriul lui Petrea Crețul Șolcan, lăutarul Brăilei, cules în anul 1883, i se spune miresei că se va duce la maică-sa „Când mi-o cânta știuca-n baltă”⁵¹, iar într-o variantă din aceeași colecție alcătuită de G. Dem. Teodorescu, notată la 1868, aflăm: „Taci, mireasă, nu mai

⁴⁵ Xenia Costa-Foru, *op. cit.*, p. 94.

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ Adrian Fochi, *Formula adynaton și folclorul român*, în „Revista de Etnografie și Folclor”, tom 24, nr. 2, 1979, p. 132.

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ Silvia Ciubotaru, *op. cit.*, p. 546.

⁵⁰ *Folclor din Transilvania*, I, p. 162.

⁵¹ G. Dem. Teodorescu, *Poezii populare române*. Ediție critică, note, glosar, bibliografie și indice de George Antofi. Prefață de Ovidiu Papadima, București, Editura Minerva, 1982, p. 318.

plânge,/ Că la maică-ta te-i duce,/ Când s-o-ntoarce/ Gârla-ncoace”⁵². Un cântec din Horgești – Bacău redă și mai explicit această mișcare geomorfică: „Cân s-a-ntoarci apa-n sus/ Și pietrili-n curmezăș”⁵³.

O categorie de cântece nupțiale cu formula *adynaton* se referă la schimbarea obiceiurilor unor păsări: „Atuncea ti-i faci fatî,/ Cânt a cânta cucu-n baltî/ Și mierluța pi corlată” (Barticești – Neamț)⁵⁴; „Când a cânta cucu-n baltă/ Și cârsteiu pe corlată” (Holdița – Neamț)⁵⁵. Într-un cântec *la masa miresei*, din comuna Rasova – Constanța, expedit de învățătorul C. Măldărescu la 30 iunie 1885, i se spune *copiliței cu părinți*: „Că la mă-ta că te-oi duce,/ Când s-o-ntoarce gârla-n cale./ Atunci, nici atunci;/ Și n’i-o face jugur mugur/ Atunci, nici atunci;/ Și tânjala – iarbă verde”⁵⁶. Iar într-o variantă din comuna Chioara – Ialomița, comunicată de învățătorul D. Pavelescu în aceeași perioadă, se adaugă: „Că te-oi duce la mă-ta,/ Când o-nflori cânepa/ Când s-o-ntoarce gârla-ncoa’!”⁵⁷ Imagini de tip *adynaton* mai întâlnim în cântecele de la *îmbroboditul* miresei: „Că la maică-ta te vom duce,/ Când o face jugul pere/ Și tânjaua floricele,/ Să te-mpodobesti cu ele” (Brebu – Prahova)⁵⁸; „Când o-nflori cumpăna,/ Când o face jugu mugur/ Și tânjala frunze verzi” (Bogza – Vrancea); „Taci tu, Gogolea, nu mai plânge,/ Că atunci îi mai fi fată,/ Când a crește iarba din piatră” (Comloș – Torontal, Banat)⁵⁹.

Toate aceste sintagme sunt parafraze la adverbul *niciodată*. Așa cum observa Adrian Fochi, numai în folclorul românesc apare formula *adynaton* în cadrul cântecului ritual de nuntă: „Cântecul miresei exprimă ireversibilul, nu numai o simplă imposibilitate, ci caracterul definitiv al actului, [...] întoarcerea dintr-o stare în starea anterioară, după efectuarea ritului, este întotdeauna neîngăduită. Nevasta poate să-și lase bărbatul sau să fie lăsată de acesta, tot așa cum poate deveni văduvă, dar cu aceasta ea *nu se mai poate reintegra în categoria fetelor*; ea rămâne nevăstă despărțită sau văduvă”⁶⁰. Folosirea în acest caz a

⁵² *Ibidem*, p. 317.

⁵³ Silvia Ciubotaru, *op. cit.*, p. 546.

⁵⁴ *Ibidem*, p. 530.

⁵⁵ *Ibidem*, p. 558.

⁵⁶ Bogdan Petriceicu Hasdeu, *Soarele și luna. Folclor tradițional în versuri*, I. Texte. Ediție critică, prefață, note, comentarii, variante și indici de I. Oprișan, București, Editura Saeculum I.O., 2002, p. 182.

⁵⁷ *Ibidem*.

⁵⁸ *Ibidem*, p. 213.

⁵⁹ *Ibidem*, II. Note, comentarii, variante addenda, indici, p. 123.

⁶⁰ Adrian Fochi, *op. cit.*, p. 146.

formulei *adynaton* este o dovadă a arhaicității acestei mentalități privind sensul adânc, grav, de mare importanță al căsătoriei.

Una dintre motivările date nereușitei în măritiș este legată de faptul că tânăra nevestă nu și-a trăit anii cei mai frumoși ai adolescenței, plecând prea devreme de acasă. În anumite cântece nupțiale, dar și în lirica meditativă, apare îndemnul: „Cântă-ți, fată, cânteca,/ Până ieși la maică-ta,/ Că dacă ti-i mărita,/ Ai cânta, nu-i cuteza/ În casă de soacră-ta,/ În tindă de socru-tău/ Afară de mutu tău” (Mesentea – Alba)⁶¹; „Cântă-ți, fată, hora ta/ Până ești la maică-ta,/ Că dacă ti-i mărita,/ De horoit nu-i cuteza/ În casă dă soacra ta,/ În chindă dă socru tău,/ Afară de mutu tău” (Valea Mare de Codru – Bihor)⁶²; „Îți horește, fată, horile,/ Până-ți poți purta florile./ Că dacă ti-i mărita,/ Atuncea nu-i cuteza/ De vătrariul din cenușă,/ De bâta de după ușă”⁶³. Însăși fata se roagă de mama ei să-i mai lase un răstimp în care să se bucure de avantajele anilor tineri: „Lasă, mamă, să-mi petrec,/ Că mi-i teamă că mă trec/ Și mi-i jele după lume,/ C-apucați și eu la bine” (Rodna Veche – Năsăud)⁶⁴; „Că de-oi trăi o zî o două/ Să-mi tignească de-amândouă;/ Di-oi trăi numai o lună,/ Să-mi trăiesc cu voie bună;/ Di-oi trăi numai un ceas,/ Să nu-mi trăiesc cu necaz” (Negrești – Satu Mare)⁶⁵.

Într-un cântec mureșan de nuntă, mireasa îi mulțumește mamei că a mai ținut-o un an la casa ei: „De-am fetit cu fetele/ Și-am purtat măргеele”⁶⁶. Este o cutumă la care țin cele mai multe femei. Maria Făcea din Drăguș era convinsă că așa se cade: „N-o măritat nimeni fata până nu iese la horă. Să știe și ea c-a fost fată, altfel cum să-și ia deodată grija în cap?”⁶⁷. Și Olimpia T. din Fundu Moldovei – Suceava, care la data anchetei din 1928 avea 18 ani, întârea importanța acestui interludiu: „Mai bine e fată decât nevestă. Atât e lumea fetelor, cât nu sunt măritate”⁶⁸.

Contrastul dintre traiul la casa părinților și cel din noua locuință și, implicit, contrastul dintre condiția de fată mare și cea de nevestă constituie tema multor cântece din repertoriul avut în vedere. Într-o variantă

⁶¹ Vasile Bologa, *Poezii populare din Ardeal. O mie de bucăți culese între anii 1880-1905*, Sibiu, 1936, p. 110.

⁶² Ion Bradu, *op. cit.*, p. 318.

⁶³ Emil Petrovici, *Folclor de la Moșii din Scărișoara*, în AAF, V, 1939, p. 136.

⁶⁴ Vasile Cărăbiș, *op. cit.*, p. 287.

⁶⁵ Ligia Bârgu-Georgescu, *op. cit.*, p. 328.

⁶⁶ Eugen Nicoară și Vasile Netea, *Murăș, Murăș apă lină... Literatură populară din regiunea Murășului de sus*, Despărțământul Reghin, Editura „Astra”, 1936, p. 106.

⁶⁷ Xenia Costa-Foru, *op. cit.*, p. 95.

⁶⁸ *Ibidem*, p. 93.

bănăţeană este evidenţiată frumuseţea portului feciorelnic: „Pân-ieram la mama fată,/ Ieram mândră lăudată,/ Mă k’itseam la sărbători,/ Cu păuñi şi dalbe flóri;/ Purtam cârpă dă mătasă,/ Numa-n fir d’e aur trasă” (Căvăran)⁶⁹. Diferenţa dintre straiele de fată şi cele de femeie măritată este folosită într-un cântec din Mesentea – Alba, pentru a sublinia antiteza dintre două stări sufleteşti: „Pân’ eram la măicuţa,/ Bătea vântu *primele*/ Şi trăiam cu binele,/ Da dacă m-am măritat,/ Bate-mi vântu *pochilat*/ Şi trăiesc cu mult bănat”⁷⁰. Textul păstrează amintirea unei pânze fine de in purtate de doamnele Evului Mediu românesc, *patyolat* sau *facchiolati*⁷¹ (aici *pochilat*). Antonimizarea se face şi între alte tipuri de port popular. Într-o variantă care circula la 1863 în Maioreşti – Mureş, *petelelor* feciorelnice li se opune *savonul lat* şi *ceapţa neagră* nevestească⁷². Supărată că nu are traiul pe care şi l-a dorit, eroina unui cântec năasăudean blestemă portul cel nou: „Ard-o focu *ceapţa* mea,/ Dor mi-a fost, şi-acum mi-[i] grea./ Până eram fată mare/ Sufla vântul prin *petele*,/ Nu ştiam de-atâtea rele./ Dar de când m-am măritat,/ Suflă vântu-n *ceapţa* neagră,/ Multe rele mă întreabă”⁷³.

Comarate, alimentele consumate în casa natală cu cele primite la masa socrilor ar aduce un avantaj cert celui de-al doilea caz. Dar acest fapt n-are importanţă dacă nu sunt mâncate cu voie bună. Într-un cântec din Vârlezi – Galaţi, eroina se destăinuie: „Când eram la maica fată,/ Mâncam *turtă* coaptă-n vatră/ Şi beam o cană de *apă*/ Şi-mi era *inima toată*./ Iar de când m-am măritat,/ Mănânc *pâne* şi beau *vin*,/ Pui la inimă *venin*”⁷⁴. Imaginea binară contrastantă o regăsim şi într-o variantă din Geoagiul de Sus – Alba, culeasă între anii 1880-1890: „Pân’ eram la maica fată,/ Mâncam pită de săcară,/ Şi-o mâncam rîzând pe-afară,/ Da dacă m-am măritat,/ Mânc pită de grâu curat,/ Cernută cu sătă deasă/ Şi-o mânc plângând în casă,/ Cernută prin *pochilat*/ Şi-o mânc tot cu suspinat”⁷⁵.

Ca o consecinţă a acestei suferinţe, apare contrastul dintre aspectul fizic al fetei când trăia la părinţi şi cel al tinerei soţii. Când era cu *inima*

⁶⁹ Dumitru Şandru, *op. cit.*, p. 12.

⁷⁰ Vasile Bologa, *op. cit.*, p. 143.

⁷¹ Al. Alexianu, *Mode şi veşminte din trecut. Cinci secole de istorie costumară românească*, vol. II, Bucureşti, Editura Meridiane, 1987, p. 394.

⁷² Ioan Micu Moldovan, *op. cit.*, p. 58.

⁷³ *Poezii populare din Câmpie*. Publicate, după un manuscris inedit, de Virgiliu Florea, Bistriţa, Editura Cadran, 1993, p. 67-68.

⁷⁴ Petru Caraman, *Literatură populară*. Antologie, introducere, note, indici şi glosar de Ion H. Ciubotaru, în „Caietele Arhivei de Folclor” (CAF), Iaşi, III, 1982, p. 193.

⁷⁵ Vasile Bologa, *op. cit.*, p. 144.

toată, ea avea fața ca o floare, ca o rujă și era dragă oricui o vedea, iar lumea întreba: „– Da a cui-i copila?/ Că albă-i e cămeșa/ Și rumână-i fața”. De când s-a căsătorit este la față ca huma, a slăbit, iar oamenii întâlniți în cale îi spun: „– Da a cui-i nevasta/ Că veștedă-i fața/ Și neagră-i cămașa?” (Bogdănești – Suceava)⁷⁶. Eroina unui cântec din zona Clujului descrie întregul tablou al decăderii fizice produse de o căsătorie nefericită: „Fost-am tânără ca rătu,/ Da m-o-mbătrânit urātu,/ Fost-am tânără ca laz,/ Și m-o-mbătrânit năcazu/ Și-am fost floare înflorită,/ Și-amu-s floare ofilită,/ Și-am fost floare de pe laz/ Și-amu-s floare de năcaz”⁷⁷; iar cea dintr-un text teleormănean se-ntreabă: „– Nu știi, mamă, ce mi-e mie,/ Mă usuc ca frunza-n vie/ Și ca iarba pă câmpie”⁷⁸.

Pentru fata rău măritată, oricât de frumoasă ar fi locuința socrilor, nu poate răscumpăra lipsa de omenie a proprietarilor ei: „Căci casa avutului/ Din afară-i văruiț/, Înăuntru-i otrăgit”⁷⁹; „Da a strinului cei mari/ Văruiță de-i cu var,/ Pe dinlontru-i cu amar”⁸⁰. Dimpotrivă, chiar modestă, casa părintească este demnă de a fi îndrăgită: „În afară-i cu mânjalî,/ Dinăuntru-i cu ticeal”⁸¹; „Casa maichii cea micuță/ Îi lipită cu tinuță,/ Pe dinlontru cu miluță”⁸²; „Alduieș’i Doamn’e-aldueș’i/ Aldueș’i casa maichii,/ Că d’in-afară-i cu t’ină,/ Pă d’inlontru-i cu hod’ină”⁸³; „Dar casa mămuții mele,/ Dinăuntru-i fag’ de miere”⁸⁴.

Lipsa de constrângeri, o anumită îngăduință părintească făceau ca fiica de măritat să nu primească prea multe treburi în gospodărie: „Când eram la maica mea,/ Nici săpam, nici săceram,/ Tot draga maicii eram;/ Nici săpam, nici puneam pânză,/ Numai tot cântam din frunză./

⁷⁶ În „Ion Creangă”. Revistă de limbă, literatură și artă populară, Bârlad, an IV, nr. 12, decembrie 1911, p. 398. În colecția lui Ioan Micu Moldovan întâlnim o variantă foarte asemănătoare, culeasă la 1872 din Roșia de Secaș – Alba: „Pân’ eram la măicuța,/ Toată lumea întreba:/ – Da a cui-i copila,/ Cu ia ca lebăda,/ Cu obrazu ca ruja?/ Da dacă m-am măritat,/ Toată lumea o-ntrebat:/ Da a cui-i nevasta/ Cu ia ca negreala,/ Cu obrazu ca ceara?” (Ioan Micu Moldovan, *op. cit.*, p. 59-60).

⁷⁷ *Folclor din Transilvania*, I, p. 485.

⁷⁸ Ligia Bârgu-Georgescu, *op. cit.*, p. 427.

⁷⁹ Mihail Canianu, *Studii și culegeri de folclor românesc*. Ediție îngrijită de Al. Dobre și Mihail M. Robea, București, Editura Minerva, 1999, p. 20.

⁸⁰ *Folclor din Transilvania*, I, p. 11.

⁸¹ Mihail Canianu, *op. cit.*, p. 20.

⁸² *Folclor din Transilvania*, I, p. 11.

⁸³ Maria Cuceu, *Nimăiești. Un sat de pe Valea Crișului Negru. Monografie etnografico-folclorică*, Cluj-Napoca, Editura Napoca Star, 2004, p. 187.

⁸⁴ Tudor Pamfile, *Cântece de țară*, II, București, Librăriile Socec & comp., C. Sfetea și Librăria Națională, 1913, p. 130.

Dar de când m-am măritat,/ Am săpat și-am secerat,/ Am țesut și am pus pânză/ Și-o lăsați la focu frunză”⁸⁵. Comparațiile potrivite pentru un astfel de trai ne sunt dezvăluite într-un cântec din Mohu – Sibiu: „Că maică-ta te-o ținut,/ Te-o ținut pe cum ai vrut,/ Ca măr roșu-n fund de ladă,/ Ca pe-o floare tot la soare”⁸⁶. Uneori prezentarea anilor dintre sfârșitul copilăriei și măritiș capătă valențe apologetice: „Că binele din fetie/ Nu-i popă să-l poată scrie,/ Nici diac să mi-l cetească,/ Nici fată să mi-l horească”⁸⁷. Cu atât mai mare este dezamăgirea când toate aceste înlesniri nu le mai are. Gama expresivă a sentimentelor fetei rău măritate cuprinde toate nuanțele lirice de la melancolia palidă, abia schițată, până la disperarea neagră săpată cu violență *in aqua forte*.

O notă sumbră transpare într-un cântec năsăudean, în care tânăra fată presimte că tandrețea de care este înconjurată în casa părinților n-o pregătește pentru asperitățile traiului ce-o așteaptă: „– Mamă, nu mă mādări,/ Nu ș’ii, mamă, a cui oi și,/ Mamă, nu mă blăstăma,/ Nu ș’ii, mamă, cui mi-î da,/ Oî căd’ea, mamă, -ntr-on loc,/ Cum cad’e lemnu pe foc,/ Oi căd’ea în niș’e brață,/ Ca furca d’e la fânață,/ Ș-oî căd’ea pi unî-a și,/ Șî nu știu cum oi trăi”⁸⁸. Observăm că această premoniție tristă nu depinde de comportamentul mamei. Fie că o va alinta, fie că o va blestema pe copilă, soarta ei poate să fie la fel de nemiloasă. O seamă de variante ale motivului indică împlinirea respectivei presimțiri: „Că mi-am picatu la rău locu,/ Cum pică lemnu pe focu;/ Ș-am picatu la re casă,/ Cum pică iarba din coasă”⁸⁹. Chemată de mama ei la cină, fata măritată dintr-un cântec năsăudean, cules la 1863, îi răspunde că nu i se permite să vină pentru că a picat „în ăla loc/ Cum pică lemnul în foc;/ Și-am picat în așa casă,/ Cum pică securea-n oasă”⁹⁰.

Lipsa de noroc în căsnicie este atribuită adesea timpului nefast din ziua de naștere: „Măicuțo, cân’ m-ai făcut,/ O plouat și-o bătut vântu,/ De s-o legănat pământu,/ Cum o fost vremea de ria,/ Așa-i și inima mea” (Sâmbăta de Sus – Brașov)⁹¹; „Maica meș, când m-ai făcut,/ O fost nor

⁸⁵ Eugen Nicoară și Vasile Netea, *op. cit.*, p. 86.

⁸⁶ Ernest Bernea, „Nunta în Țara Oltului”, în vol. *Studii de folclor și literatură*, București, Editura pentru Literatură, 1967, p. 71.

⁸⁷ Marius Dan Drăgoi, *op. cit.*, p. 55.

⁸⁸ Ion H. Ciubotaru, *Folclor din Bistrița-Năsăud*. Transcrierea melodiilor: Florin Bucescu, Iași, Editura Presa Bună, 2017, p. 259.

⁸⁹ Dumitru Șandru, *op. cit.*, p. 273.

⁹⁰ Ioan Micu Moldovan, *op. cit.*, p. 61.

⁹¹ Speranța Rădulescu, *Cântecul. Tipologie muzicală*, I. *Transilvania meridională*, București, Editura Muzicală, 1990, p. 186.

până-n pământ/ [...] Când m-ai făcut, maică-n lume,/ Ceasurile n-o fost bun'e;/ O fost ceasurile rele,/ Rele-s și zălele mele"⁹²; „Măicuță, când m-ai făcut,/ Plouat-o ș-o suflat vânt./ Ș-o fost, maică, vreme gre,/ Așe-i și viața me” (Odești – Maramureș)⁹³; „Măicuță, când m-ai făcut,/ A plouat și-a bătut vânt,/ Cum o fost atunci vremea,/ Așa este viața mea” (Băiceni – Botoșani). Mai rar, timpului zbuciumat i se adaugă nereușita botezului, ca în acest cântec din Horodnic de Sus – Suceava: „Mama me, cân m-o făcut,/ O plouat ș-o batut vânt,/ Și m-o dus la botizat,/ Popa iera supărat,/ Ne-o făcut botezu rău/ Și de-aceea traiesc greu”⁹⁴.

În versiunile arhaice ale motivului intervine indiferența divinității uranice față de momentele importante din viața eroinei: „Mama me cân m-o făcut(u),/ Dumnadzău n-o mai știut(u),/ Cân an fost la botidzat(u),/ Dumnadzău iera culcat(u),/ Cu capu pi mănăstiri,/ Di mini n-avé di știri,/ Cu mâna stângî la chept(u),/ Nișiodatî eu n-am drept(u),/ Cu mâna dreaptî la spati,/ Nișiodatî n-am dreaptati” (Vicovu de Jos – Suceava)⁹⁵; *Deus otiosus* împiedică *ab initio* posibilitatea conturării unui destin propice: „Maică, maică, draga mea,/ Când pe mine m-ai făcut,/ Dumnezeu că n-o știut;/ Dumnezeu-o fost în Banat,/ De mine s-o zăuitat;/ Dumnezeu o fost adormit,/ Cu capu pe busuioc,/ Mie nu mi-o dat noroc,/ Cu capu pe mănăstire/ Și de mine n-are știre”⁹⁶. În zadar invocă fata rău măritată, ca pe o ultimă speranță, pronia divină, nimeni n-o ia în seamă: „– Doamne, Doamne, mult strig Doamne,/ Pare că Dumnezeu doarme,/ Cu capu pe mănăstire/ Și de mine n-are știre,/ Cu capu pe pană verde,/ Și pe mine nu mă vede,/ Cu capu pe flori mărunte/ Și pe mine nu m-aude” (Leșu – Năsăud)⁹⁷.

Lipsa de implicare a divinităților cerești la săvârșirea cununii tinerei fete este o altă motivare a neșansei ei în noua viață. Într-un cântec din Valea Boierească – Mehedinți, tânăra nevestă se plânge: „Când plecai să mă mărit,/ Dumnezeu fu adormit!/ Când să mă-nvârtesc pe masă,/ Dumnezeu plecă de-acasă,/ N-avu grijă să-mi

⁹² Maria Cuceu, *op. cit.*, p. 180.

⁹³ Dumitru Pop, *op. cit.*, p. 106.

⁹⁴ Florin Bucescu, Silvia Ciubotaru, Viorel Bârleanu, „Bătrâneasca”. *Doine, bocete, cântece și jocuri din ținutul Rădăuților (Cercetare monografică)*, în CAF, I, 1979, p. 222.

⁹⁵ *Ibidem*.

⁹⁶ Petre Ugliș-Delapeșca, *Poezii și basme populare din Crișana și Banat*. Prefață de Ovidiu Bârlea, București, Editura pentru Literatură, 1968, p. 115.

⁹⁷ Ligia Bârgu-Georgescu, *op. cit.*, p. 352.

ursească!”⁹⁸ O variantă, culeasă din Zagra – Năsăud, include printre vinovații pentru necazurile maritale ale protagonistei și pe Sfântul Petru: „– Popă, cân m-ai cununat,/ Dumn’ezo o fo culcat,/ Sfântu Petru-o fo’ cam bat./ Cân an fo’ d’e-am pus credința,/ Dumnézo iara-n Lechința,/ Vindé lapte cu bărbânța”⁹⁹.

Mama este considerată cel mai adesea vinovată de neșansa în căsnicie a fiicei ei. Este bănuită că și-a blestemat copila într-un moment nefast, cu îndârjire, „cu blastăm mari di foc”, „cu blastăm mari di parî” (Frătăuții Noi – Suceava)¹⁰⁰, la zile sfinte: „Șî m-o blastamat pi soari,/ Tocma-n zâua di Rusali” (Horodnic de Sus – Suceava)¹⁰¹; „Tăt în sara vinirii,/ La icoana Precistii,/ La ușa bisericii” (Lăpugiu de Sus – Hunedoara)¹⁰², cu ochii înlăcrimați: „Rău m-o blăstămat maica,/ Tot m-o blăstămat ș-o plâns,/ Grele zile am ajuns” (Rapoltu Mare – Hunedoara)¹⁰³. Mai rar, se precizează limpede legătura cu momentul căsătoriei: „– Spune-mi maică-adevărat/ Pântru ce m-ai blăstămat,/ Să n-am noroc de om drag,/ Cân’ oi fi la măritat?”¹⁰⁴; „Să mărg după om rămas,/ Să trăiesc tot cu năcaz” (Deia – Suceava)¹⁰⁵.

Blestemul matern din timpul legănăturii apare în numeroase texte din categoria rău măritatei: „C-un picior m-ai legănat,/ Cu driapta țâți mi-ai dat,/ Cu gura m-ai blăstămat:/ Înspre zâua de Crăciun,/ Să îmbļu plângând pi drum;/ Și spre zâua de Rusale,/ Cân era slujba mai mari,/ Să îmbļu plângând pi vali,/ Să n-am hodină nici stare,/ După gura dumitali” (Sadova – Suceava)¹⁰⁶; „Da când o fost la leganatu,/ Foarte rău m-o blastamatu,/ Că cu mâna țâți-n dari,/ Cu piciorul leganari/ Și cu gurița blastamari” (Remezău – Suceava)¹⁰⁷.

De cele mai multe ori în acest caz, blestemul este mai puțin important decât legănatul funest făcut cu resentimente: „Bată-te êe

⁹⁸ În „Revista Asociației învățătorilor mehedințeni”, Turnu Severin, an II, nr. 5, mai 1929, p. 34.

⁹⁹ Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*, p. 163-164.

¹⁰⁰ Florin Bucescu, Silvia Ciubotaru, Viorel Bârleanu, *op. cit.*, p. 205.

¹⁰¹ *Ibidem*, p. 178.

¹⁰² Ligia Bârgu-Georgescu, *op. cit.*, p. 395.

¹⁰³ Oszkár Mailand, *Poezii populare românești din Transilvania*. Ediție îngrijită de Ana Șoit. Prefață de Ion Iliescu, București, Editura Minerva, 1981, p. 76.

¹⁰⁴ Marius Dan Drăgoi, *op. cit.*, p. 127.

¹⁰⁵ Ligia Bârgu-Georgescu, *op. cit.*, p. 396.

¹⁰⁶ *Ibidem*, p. 394-395.

¹⁰⁷ V. Adăscăliței, Ion H. Ciubotaru, *Folclor din Ținutul Rădăuților*. Prefață și note de V. Adăscăliței, CJCP Suceava, 1969, p. 72-73.

gândesc ieu/ Frâmbja leagănelui meu/ Că m-ai legănat pre rău/ Și m-ai legănat pe lat,/ Rău, maică, m-ai depărtat;/ Și m-ai legănat în sus,/ Departe, maică, m-ai dus” (Păunești – Argeș)¹⁰⁸.

Leagănelul însuși devine emblematic în lirica de jale: „– Bate, Doamne, ce rog eu/ Muntele de la Brașeu,/ Talpa la belceu mneu,/ Că m-o legănat mereu,/ De-am avut noroc tot rău” (Someșul Rece – Cluj)¹⁰⁹; „De-ar fi bătut Dumnezeu/ Muntele de la Brașău,/ Meșteru de la Trăscău,/ Talpa leagănelui meu,/ Să nu se legene nime”¹¹⁰; „Vut-o bate Dumnezău/ Tălpile de la belteu/ Lemnu din leagănu meu,/ Că m-o legănat cu foc,/ Ca să fiu fără noroc,/ Și m-o legănat cu pară,/ Și trăiesc fără tineală”¹¹¹; „Să fi bătut Dumnezeu/ Talpa la leagănel meu,/ C-am avut noroc tăt rău”¹¹². Câteodată blestemul este transferat asupra lemnului din care s-a făcut leagănelul: „– Tună, Doamne, lemnile,/ Să nu facă legine,/ Să crească nelegănate,/ Să moară nemăritate!”¹¹³

Chiar dacă, adesea, n-a fost rostit *într-adins*, blestemul matern are efecte devastatoare. Era impulsivat în cele mai multe cazuri de mentalitatea generală că în cadrul unei gospodării cu greutate, fetele nu erau de prea mare ajutor, erau *pietre în casă*, cerând zestre și alte înlesniri materiale. De aici, amărăciunea unor confesiuni din cadrul liricii rău măritatei: „Pasăre di pe ogoară,/ Bune-s fetile să moară,/ Pasăre di pe oveșe,/ Să moară cât îș mireșe”¹¹⁴; „Fata la casă nu-i bună,/ Ca firu de mătrăgună”¹¹⁵.

Locul nepotrivit al nașterii este considerat un factor de rău augur pentru norocul copilei: „Măicuță, când m-aj făcut,/ M-aj făcut pă arătură,/ Să h’iu la lume d’e ură;/ În grăd’ina cu s’in’i/ D’e năcaz pân oș trăi;/ În grăd’ina cu șuvar,/ Să-mi petrec lumēja cu-amar” (Săpânța – Maramureș)¹¹⁶.

Mama este învinuită că n-a respectat anumite ritualuri și datini care ar fi putut aduce o soartă mai bună fiicei sale: „Spusu-ți-am, măicuță, bine,/ Să ții zile pentru mine,/ Să mă dai în sat cu tine./ Tu-ai ținut zile-nvârstate/ Și m-ai dat, maică, departe” (Picleu – Brusturi,

¹⁰⁸ Dumitru Șandru, *op. cit.*, p. 451.

¹⁰⁹ Maria Ioniță, *op. cit.*, p. 105.

¹¹⁰ Vasile Bologa, *op. cit.*, p. 146.

¹¹¹ Dumitru Pop, *op. cit.*, p. 84.

¹¹² *Folclor din Transilvania*, I, p. 30.

¹¹³ Marius Dan Drăgoi, *op. cit.*, p. 133.

¹¹⁴ *Ibidem*, p. 132.

¹¹⁵ *Ibidem*, p. 126.

¹¹⁶ Tache Papahagi, „Graiul și folclorul Maramureșului”, în vol. *Grai, folclor, etnografie*. Ediție și prefață de Valeriu Rusu, București, Editura Minerva, 1981, p. 208.

Bihor)¹¹⁷; „Tu, mamă, zile-ai ținut/ Miercurea și vinerea/ Să mă poți înstreina,/ Că tu, mamă, te-ai temut/ C-oi vini la tîni mult”¹¹⁸; „M-am rugat, maică, de tine,/ Să ții zile pentru mine,/ Să mă dai în sat cu tine./ Maică, zile nu ținushi/ Și departe mă dăduși;/ Peste văi și peste munți,/ La părinți necunoscuți”¹¹⁹; „Să ții posturile toate,/ Să scap de străinătate,/ Și-ai ținut zile vrastate/ Și m-ai dat pe alte sate,/ N-ai ținut zile deplin/ Și m-ai dat în sat străin!”¹²⁰

Pomul răsădit în numele fetei este un alt simbol magic de care depinde soarta acesteia: „Tot Ț-an spus, mamî, Ț-an spus(u)/ Sî-n pui măr roșu-n grădinî/ Și sî nu ma dai străină/ Mi-ai pus mărul pădureț(u)/ Și m-ai dat sî nu ma vez(u)” (Gălănești – Suceava)¹²¹; „Zăs-am, mamă, cătă tine/ Să pui măr dulce-n grădină,/ Să mă dai să Ț’-siu vecină./ Tu Ț-ai pus un măr mistreț,/ Și m-ai dat să nu mă vez”¹²². O variantă din Vama – Suceava introduce, alături de mărul *pădureț*, un puternic simbol al înstrăinării: *spinul uscat*.

Observăm că laitmotivul acestor texte este *înstrăinarea* în ipostaza ei maritală, în care nu este atât de importantă distanța efectivă, cât neadaptarea într-o casă străină. Doar în locul natal ar putea să aibă șanse căsnicia fetei, pentru că „Cine să mărită-n sat,/ Numa portu i mutat”. Dimpotrivă, „Cine mere-n sat departe,/ Hainele i-s măritate./ De m-ar purta tot pă grâu,/ Tă nu-i ca și-n satu meu;/ De m-ar purta pe grăunță,/ Tă nu-i ca la-a mea măicuță!”¹²³ De aceea în mai multe cântece despre măritiș, mama este rugată să nu le înstrăineze pe fiicele ei: „Maică, câte fete ai,/ La străini să nu le dai,/ Că destul m-ai dat pă mine/ La amar și la rușine”¹²⁴; „Mamă, două fete ai,/ Prin străini să nu li dai” (Corni – Botoșani); „Măicuță, dacă mă ai,/ La străini să nu mă dai,/ Că-s o pruncă desmierdată,/ Și-oi muri de supărată,/ Că-s o pruncă mădărită,/ Și-oi muri nebănuită” (Hărnițești – Maramureș)¹²⁵. Și în cazul acestui tip de cântec apare ca o culme a disperării blestemul: „Fie-ți, maică, pita-amară,/ Că m-ai dat în altă țară,/ Peste munți și dalbe curți,/ La

¹¹⁷ Ion Bradu, *op. cit.*, p. 417.

¹¹⁸ Marius Dan Drăgoi, *op. cit.*, p. 123.

¹¹⁹ Petre Ugliș-Delapececa, *op. cit.*, p. 113.

¹²⁰ I. Dologă în „Familia”, Oradea Mare, an XXII, nr. 16, 1886, p. 190, din Bârgău – Maramureș.

¹²¹ Florin Bucescu, Silvia Ciubotaru, Viorel Bârleanu, *op. cit.*, p. 182.

¹²² Valerica Stețco, *op. cit.*, p. 154.

¹²³ Dumitru Pop, *op. cit.*, p. 260.

¹²⁴ Maria Ioniță, *op. cit.*, p. 113.

¹²⁵ Ligia Bârgu-Georgescu, *op. cit.*, p. 327.

părinți necunoscuți,/ La surori fără dureri/ Și la frați ne-mpreunați”¹²⁶. Metafora favorită este, ca și în cazul celorlalte feluri de înstrăinare, cea a agresivității spinilor: „Măritatu pân străini,/ Ca și pomu pântre spini./ Spinu crește-n lung și-n lat,/ Pomu mai rău s-o uscat,/ De jele și de bănat”¹²⁷. Înstrăinarea prin căsătorie este o temă cu largă circulație în Peninsula Balcanică. Astfel, într-un cântec aromân, cunoscut și de greci, se spune: „Tu, mamă, ce mi-ai făcut!/ Departe, încolo, mă măritași,/ peste șapte sate și nouă munți/ și tot atâtea râuri cu punți...”¹²⁸

Alegerea *străinului* drept ginere este uneori aleatorie, mama cu fete fiind nevoită să acționeze cât mai repede pentru a le vedea rostuite la casa lor cât sunt tinere: „Ultoanî din pometi,/ Vai di mama cei cu feti,/ Năcăjaști pân’ li crești,/ Li dă cui sî nimerești” (Faraoani – Bacău); „Săracă mama cu fete/ Cum l’ e crește cu scumpet’e/ Și le dă d’e nu l’ e ved’e;/ Cum și l’ e creșt’e d’e bin’e/ Și-apoi l’ e dă la străin’e,/ Și-apoi n-au noroc d’e bin’e”¹²⁹.

Tot mamei i se aduc reproșuri că n-a respectat alegerea fetei sale, fapt care a dus la o căsătorie nepotrivită cu consecințe amare: „De m-ar fi dat maica, dat,/ După cine mi-a fost drag,/ N-aș fi-mbătrânit un veac,/ Da m-o dat după urât,/ De cu zile-am bătrânit” (Mesentea – Alba)¹³⁰. Mai rar se întâmplă ca nici preferința fiicei să nu se fi dovedit a fi mai fericită: „Toată lumea și-a ales/ Două fire de ovăs/ Și doi ochi de om frumos;/ Numa eu, că mi-am ales/ Două fire de săcară/ Și urātu dintr-o țară”¹³¹.

Soțul neubit devine *urât*, simbolizând nu atât dizarmonia fizică propriu-zisă, cât un ansamblu de trăsături morale și psihosomatice neagreate de partenera sa. Dintre imaginile binare contrastante, specifice liricii noastre folclorice, primul loc îl ocupă opoziția *urât* – *frumos*, cu varianta *urât* – *drag*¹³². Semantica *urâtului* în acest context depășește cu mult accepțiunea estetică, desemnând un om tăcut, aspru, bătrân, ales pentru bunurile sale materiale.

Numeroase cântece ale tinerelor fete debutează cu rugămintea: „– Mamă, măiculeana mea,/ De ți-o fost dragă lumea,/ După urât nu mă da,/ Că urātu-i boală grea. [...]/ Urātu unde se lasă,/ Se uscă pita pe

¹²⁶ Petre Ugliș-Delapeceica, *op. cit.*, p. 114.

¹²⁷ Valerica Stețco, *op. cit.*, p. 168.

¹²⁸ Tache Papahagi, *Poezia lirică populară*, București, Editura pentru Literatură, 1967, p. 164.

¹²⁹ Idem, „Graiul și folclorul Maramureșului”, p. 226.

¹³⁰ Vasile Bologna, *op. cit.*, p. 149.

¹³¹ *Ibidem*, p. 107.

¹³² Ovidiu Bârlea, *Poetică folclorică*, București, Editura Univers, 1979, p. 160.

masă” (Cerbăl – Hunedoara)¹³³. În repertoriul liric al rău măritatei, *urâtul* devine însoțitorul zilnic, de neocolit: „De urât m-am tot ferit/ Și cu dânsu stau la blid” (Colacu – Suceava)¹³⁴; „Doamne, mult m-am rugat țâie,/ Să nu-mi dai urātu mie./ Și de mult ci m-am rugat,/ Tot urātu mi l-ai dat,/ Cu urât m-am cununat,/ Cu urât ma duc în sat” (Doroteia – Suceava)¹³⁵. Din nou, vina pentru această situație o poartă mama: „La ce, maică-ai lăcomit/ La stog mare ne’mblătit/ Și la omul ăl urât?/ Mai bin’ să fi lăcomit/ La un coș cu gura-n jos/ Și la omu ăl frumos” (Mesentea – Alba)¹³⁶. Oricât ar încerca să mai scape de *urât*, fata rău măritată se află într-o situație fără ieșire: „Decât cu urātu-n casă,/ Mai bine cu boala-n oasă;/ De boală popa citește,/ De urât nu pomenește;/ De boală popa te scoate,/ De urât nu te mai poate!”¹³⁷

Prin respectarea exogamiei și a grijii „de a nu micșora proprietatea familiei prin partaj”¹³⁸, adesea erau căsătorite în depărtări mai multe fete din aceeași casă. Situația aceasta apare într-o categorie de cântece despre înstrăinarea surorilor. Îndeobște este vorba de *două surorele* care află că părinții au de gând să le mărite cât mai departe de satul natal. Într-o variantă din colecția lui Mihai Lupescu, cele două fiice, aflând că mama le va mărita „Una-n sus pe Tutova,/ Una-n jos pe Craiova”, se tem că vor fi despărțite pentru totdeauna: „Când s-a-ntâlni deal cu deal,/ Noi om bea dintr-un pahar,/ Când s-or întâlni munții,/ Ne-om mai vedea părinții”¹³⁹. Cântecele cu același subiect, din Rapoltu Mare – Hunedoara, prezintă în antiteză cele două ținuturi unde vor fi căsătorite surorile: „Că pe una să ne deie,/ Tot în sus la răsărit/ Că acolo-i loc sfințit,/ Că este un câmp cu iarbă/ Și-un mic râurel de apă/ [...] Tot în jos către apus,/ Că acolo-i loc ascuns,/ Nu e, soro, câmp cu iarbă,/ Nici râurel cu apă,/ Numai, soro, piatră seacă”¹⁴⁰.

Deznădăjduirea unor fete rău măritate determină o încercare de a da timpul înapoi, pentru a se anula însăși nașterea lor. Metafora caracteristică

¹³³ Oszkár Mailand, *op. cit.*, p. 50.

¹³⁴ Ligia Bârgu-Georgescu, *op. cit.*, p. 335.

¹³⁵ *Ibidem*, p. 336.

¹³⁶ Vasile Bologa, *op. cit.*, p. 166.

¹³⁷ Leca Morariu, *De la noi. Povești, poezii și cimilituri populare*. Ediție îngrijită și prefată de Petru Rezuș, București, Editura Minerva, 1983, p. 113.

¹³⁸ D. Caracostea, *Poezia tradițională română*, II. *Balada poporană și doina*. Ediție critică de D. Șandru. Prefată de Ovidiu Bârlea, București, Editura pentru Literatură, 1969, p. 504.

¹³⁹ Mihai Lupescu, *op. cit.*, p. 138-139.

¹⁴⁰ Oszkár Mailand, *op. cit.*, p. 80.

a acestor piese folclorice este cea a unei băuturi fermecate, sterilizante, pe care ar fi putut-o bea mamele acestora de la o anumită fântână sau cârciumă: „Colo-n vali-ntri pârlaăzi/ Țân orânda trii vârtâse/ Și vând din trii poloboashi./ Șini be, copii nu făși./ Și și știut maica me./ Sî dușe și ie sî be./ Pi mini nu ma fâșe” (Lucăcești – Suceava)¹⁴¹; „La fântână-ntri Prizloagi./ Țin arândă trii jâdauce./ Cine bea, copii nu face!”¹⁴²; „La crâșmuța din păduri./ Făcutî pi doauî bârni./ Crâșmărița vinde bine./ Vinde vin di cinci soroaci./ Cini bea, copii nu faci./ Di știa și maica mea./ Sî ducé și ie sî bea./ Pi mini nu mă făcea” (Rânghilești – Botoșani). Cele trei personaje misterioase din primele două variante citate mai sus, care operează cu magia negativă, amintesc de ursitoare. Mișcarea regresivă depășește momentul genezei, pentru a ajunge în non existență.

În alte cântece ale disperării, fata rău măritată își dorește să fi murit mai bine decât să *i se fi legat lumea* sau să fie *îngropată de vie* într-o relație nefericită: „Măicuță, dragă măicuță,/ Dacă m-ai văzut că-s fată,/ Mai bine m'ai h'i'ngropată;/ Într-on mînjlocuț de are./ Fără liac di comândare,/ N'o h'i nici o supărare!/ Decât să-m vez amaru./ Mai bine să-m duci doru!”¹⁴³; „Mamă, când m-ai măritat/ De ce nu m-ai îngropat?/ Cu hainele de mireasă,/ Să mă hi pusu pă masă;/ Cu haina de miresit/ Să mă hi pus în pământ;/ Cu banii de nuntă mare/ Să-mi fi pus de petrecare;/ Colașii de la nănaș/ Să-i fi dat peste sălaș” (Slatina – Teceu, Maramureș)¹⁴⁴.

Un alt mod de anulare a destinului nefericit al fetei rău măritată este înlocuirea nașterii ei cu alt tip de geneză. Cântecele cu incipitul *Decât, mamă, mă făceai* descriu această metamorfoză. În unele variante apare regresivitatea în litosferă: „Decât m-ar fi făcut fată,/ Mai bine-o stâncă de piatră;/ Lângă stânc-o fântânea,/ Cine trecé apă bia/ Pe mine mă pomenea./ Mare pomană avea” (Cândreni – Suceava)¹⁴⁵; „Mai bine-o stâncă de piatră/ Mă pune la mănăstire,/ Se-nchina lumea la mine/ [...]/ Și mă pune la fântână/ Și mă numeau apă bună” (Bârlad)¹⁴⁶; „Fi-m-ai făcut, maică, piatră,/ Lângă piatră și-o fântână/ Să sporească apa bună,/ Câți drumari pe

¹⁴¹ Ion H. Ciubotaru, *Valea Șomuzului Mare. Monografie folclorică*, în CAF, X₂, 1991, p. 325-326.

¹⁴² Marius Dan Drăgoi, *op. cit.*, p. 128.

¹⁴³ Vasile Scurtu, *op. cit.*, p. 187-188.

¹⁴⁴ *Cât îi Maramureșul*. Culegere, alcătuire, note și comentarii: Nicolae Băieșu, Grigore Botezatu, Ion Buruiană, Victor Cirimpei, Nicolae Demcenco, Iulian Filip, Andrei Hâncu, Efim Junghietu, Sergiu Moraru. Cuvânt înainte: Mihai Pop, Chișinău, Editura Știința, 1993, p. 294.

¹⁴⁵ Ligia Bârgu-Georgescu, *op. cit.*, p. 389.

¹⁴⁶ În „Ion Creangă”, an I, nr. 1, august 1908, p. 22.

drum or trece./ La fântână să alerge/ Și să beie apă rece./ Pe piatră să odihnească./ La maica să-i mulțumească”¹⁴⁷; „Dicât mă făcei o fatî./ Mai bine-o stâncî di piatrî./ Mă puneî la o fântânî/ Și curge o apă linî./ Orci călător trecea/ Sî oprea și apă bea./ Mai mari pomanî/ Nu-ți mai trebuia!” (Rânghilești – Botoșani).

Stânca de piatră amintește de *sniamenul* sinucigașilor descris de Simion Florea Marian în monografia sa despre înmormântarea la români, dar și de bolovanii care se puneau în cimitirele vechi pe morminte. În Nereju – Vrancea, aceste blocuri de piatră neșlefuită purtau numele de *stâlchi*. În simbolistica universală, *împietrirea* sau *pietrificarea* semnifică „o oprire și un nou punct de plecare în evoluția biologică și spirituală”¹⁴⁸.

Semnificativ este faptul că acest semn funerar este însoțit de o fântână cu apă de pomană, care răscumpără refuzul fetei de a fi în rând cu suratele ei și de a accepta măritișul în orice condiții. Cel mai adesea este vorba de două surse de apă așezate în locul cel mai potrivit pentru a fi de folos: „Două fântânele reci/ Între două dealuri seci” (Corni – Botoșani). Dezvoltarea ulterioară a motivului trădează supraviețuirea unei teme mitice pe care Dumitru Caracostea o consideră a fi o „încorporare a chinului danaidic în complexul elegiac al doinelor noastre”¹⁴⁹. *Fântâna de ispășire* își are corespondent în *lutroforos*, anticul vas fără fund, prevăzut cu trei mânere, care se așeza pe mormântul femeilor care refuzaseră căsătoria.

Metamorfoza tinerei nefericite o face să fie perfect adaptată servirii trecătorilor: „Și din ptcioarele mele./ Maică, două scăunele./ Și din mâna me dreaptă./ On păhar de băut apă./ Și din mâna me ce stângă./ O tufă de țanut umbră./ Și din ai mei ochișori./ Măicuță, doi pomișori./ Câți drumari pă drum treceu./ Pă scaune să hodineu./ Cu păharu apă beu./ La umbră să răcoreu/ Poame bune tăți mâncau/ Maică, tăți îți mulțumeau”¹⁵⁰; „Din mânuța mea cea stângă/ Un stejar să țină umbră./ Din mânuța mea cea dreaptă/ Un păhar de băut apă./ Cine p-acolo a trè/ Ție, maică-ți mulțumné”¹⁵¹; „Trupu sî-l și pus în dungî/ Ș-ar și fost masî rătundi” (Straja – Suceava)¹⁵². Ispășirea se împlinește adesea prin multiplicarea

¹⁴⁷ Petre Ugliș-Delapeceica, *op. cit.*, p. 115.

¹⁴⁸ Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri. Mituri, vise, obiceiuri, gesturi, forme, figuri, culori, numere*. Coord.: Micaela Slăvescu, Laurențiu Zoicaș, vol. 2, E-O, București, Editura Artemis, 1995, p. 166.

¹⁴⁹ D. Caracostea, *op. cit.*, p. 512.

¹⁵⁰ Maria Ioniță, *op. cit.*, p. 93-94.

¹⁵¹ Petre Lenghel-Izanu, *op. cit.*, p. 481.

¹⁵² Florin Bucescu, Silvia Ciubotaru, Viorel Bârleanu, *op. cit.*, p. 179.

substitutelor: „– Mămucă, cân’ m-ai făcut/ Mai bine să si făcut/ Nouă mori, nouă vâltori/ Nouă struțuri de feciori/ Nouă fântânele reci/ Între două dealuri seci” (Nănești – Maramureș)¹⁵³; „Măicuță, când m-ai făcut/ Mai bine să si făcut/ Nouă mori, nouă vâltori/ Nouă mândri de feciori”¹⁵⁴.

Așa cum sublinia Dumitru Caracostea, doina *Două fântânele* nu este o reflectare directă sau un avatar al mitului antic al Danaidelor: „Dar după cum într-un palimpsest, dincolo de straturile recente întrezărim uneori urme de trăsături mai vechi, tot astfel aici se poate ca înrudirea cu mitul să fie elementară nu istorică, totuși contextul deschide perspective spre faze vechi de mentalitate și viziune folclorică”¹⁵⁵.

Uneori înlocuirea fetei se face prin plantarea unui copac roditor: „Mamă, decât mă făceai/ Mai bine un pom sădeai/ Mă sădeai într-o grădină/ Mă plângeai, mamă, cu milă;/ Mă sădeai într-un ogor/ Mă plângeai, mamă, cu dor” (București)¹⁵⁶; „Maică, decât mă făceai/ Mai bine-un pom răsădeai/ Căci pomu face roade bune/ Dar io-s de necaz pe lume” (Pojorâta – Suceava)¹⁵⁷; „Măicuță, când m-ai făcut/ Să mă fi făcut un prun/ Lâng-o margine de drum” (Slatina – Teceu, Maramureș)¹⁵⁸. Și fântâna și pomul au rosturi expiatoare, de a absolvi pe mamă de păcatul de a-și fi blestemat fiica sau de a nu se fi bucurat la nașterea ei.

Toposul fetei transformate în stâncă de piatră, fântână, scaun, masă, pahar, arbore ori pom are un evident substrat funerar. Toate aceste ipostaze se includ în rândul celor mai prețuite pomeni care se fac pentru sufletele morților. Nu este, deci, vorba numai de răscumpărarea păcatului de a se fi degrevat de menirea sa de soție și mamă ca în mitologia elină, ci și de respectarea celor cuvenite după înmormântarea unei fecioare. Fântâna cu apă bună, pomul și toate înlesnirile pentru drumari asigură *comândul, partea sufletului* sau *pomana*, care în testamentele bizantine și în cele pământene se impunea pentru „purtatul grijilor sufletești după datina noastră creștinească”¹⁵⁹. Aceste texte atenuează brutalitatea variantelor în care nevasta nefericită își cere moartea, convertind-o într-o acțiune rituală.

¹⁵³ Ligia Bârgu-Georgescu, *op. cit.*, p. 389-390.

¹⁵⁴ Petre Lenghel-Izanu, *op. cit.*, p. 481.

¹⁵⁵ D. Caracostea, *op. cit.*, p. 512.

¹⁵⁶ Ligia Bârgu-Georgescu, *op. cit.*, p. 392.

¹⁵⁷ *Ibidem*, p. 389.

¹⁵⁸ *Cât îi Maramureșul*, p. 304.

¹⁵⁹ Artur Gorovei, „Partea sufletului. Un vechi obicei juridic al poporului român”, în *Literatură populară. Culegeri și studii*. Ediție îngrijită, studiu introductiv, note, bibliografie și indici de Jordan Datcu, București, Editura Minerva, 1976, p. 363.

Piesa centrală a complexului liric legat de fata rău măritată o constituie „versiunea românească a unui motiv, cunoscut în literatura de specialitate, după denumirea sa franceză, *La maumariée*”¹⁶⁰. Adrian Fochi analizează numai subtipul *b*, care include metamorfozarea tinerei neveste în pasăre. Este de fapt subiectul pe care îl urmărește în 80 de variante culese de pe tot teritoriul țării, comparându-l cu versiunile romanice și slave (cehe, slovace, ucrainene, poloneze). La români, implicațiile rituale și prezentarea dramei eroinei se armonizează perfect. Este de altfel cea mai răspândită creație cu această temă în spațiul carpato-dunărean.

Incipitul cel mai cunoscut este *Foaie verde trei arginți* subliniindu-se din start o căsătorie din interes. Protagonista este unica fiică a unor părinți înstăriți, frumoasă și aleasă: „Ca și luna-ntri doi sfinți” (Basarabi – Suceava)¹⁶¹; „Ca lumina-ntri doi sfinți” (Zătreni – Vâlcea)¹⁶²; „Ca icoana între sfinți” (Dumbrăveni – Suceava); „Ca luna de luminoasă,/ Ca soarele de frumoasă”¹⁶³. Nu este pusă la treburile grele, pentru că părinții o cresc *cu milă*: „Și părinți au averi/ Pi mini di mângâieri” (Basarabi – Suceava)¹⁶⁴; „Și părinții au pământ/ Și mă țin de bun cuvânt” (Crivești – Iași)¹⁶⁵ și-i oferă toate avantajele unui cămin bogat: „M-au crescut, m-au făcut mare./ M-au făcut de măritare,/ M-o-mbrăcat și m-o-nzestrat,/ M-au făcut de măritat” (Doljești – Neamț).

Dezvoltat mai întâi ca o destăinuire neutră, cântecul se încheie cu revoltă și blestem. Respingând претендентii din sat, părinții acceptă un pețitor *nevăzut, necunoscut, neștiut*, un rău de pe alte meleaguri: „Și veni unul din lume,/ Cu cai suri și hamuri bune”¹⁶⁶. Ca și diavolul, a cărui denumire este înlocuită în folclorul românesc de o seamă de termeni eufemistici, misteriosul pretendent vine „Cu vreo douăsprezece nume”¹⁶⁷ sau „Cu v-o șăptizăci di numi”¹⁶⁸. El își cucerește viitorii socri cu

¹⁶⁰ Adrian Fochi, *Versiunea românească a unui subiect internațional: Fata rău măritată*, în REF, tom 25, nr. 1, 1980, p. 23.

¹⁶¹ Ion H. Ciubotaru, *Valea Șomuzului Mare*, p. 281.

¹⁶² Vasile Cărăbiș, *op. cit.*, p. 296.

¹⁶³ *Doine, cântece, strigături*, București, BPT, 1955, p. 248.

¹⁶⁴ Ion H. Ciubotaru, *Valea Șomuzului Mare*, p. 281.

¹⁶⁵ Ion H. Ciubotaru și Silvia Ionescu, *Vânătorii. Monografie folclorică*, Iași, CJCP, 1971, p. 177.

¹⁶⁶ Ion Căliman, Cornel Veselău, *Poezii populare românești. Folclor din Banat*, vol. I, București, Editura „Grai și Suflet – Cultura Națională”, 1996, p. 348.

¹⁶⁷ *Doine, cântece, strigături*, p. 248.

¹⁶⁸ Petre V. Ștefănuță, *Datini și creații populare*. Text stabilit, studiu introductiv, note și comentarii de Grigore Botezatu, Chișinău, Editura Știința, 2008, p. 59.

promisiuni, cu vorbe dulci, cu cuvinte bune și mai ales cu perspectiva averilor lui nenumărate: „Părinții nu s-au gândit,/ Pe mine m-au logodit,/ Părinții la sfat n-au stat,/ Pe mine m-au măritat” (Piatra Șoimului – Neamț).

Prevestirea unei nenorociri iminente este anunțată în unele variante prin răvășirea interiorului casei în momentul intrării viitorului ginere: „El în casă când o intrat,/ Ușile s-o asudat,/ Icoanele s-o-nturnat,/ Fereștile s-o stricat”¹⁶⁹. Doar în baladele având ca temă incestul dintre frate și soră mai întâlnim astfel de semne ale unei calamități sau nelegiuiri ce urmează să se întâmple.

Următorul episod relatează prima întâlnire a rău măritatei cu mama sa, care vine în vizită după un anumit interval de timp de la nuntă. După legile bunei cuviințe, fiica îi spune că se-mpacă bine cu noile neamuri: „Tot mă-ntreabă măicuța,/ Bine mi-i ca la dânsa?/ Și eu zic că mi-i bine,/ Ca să nu mai știe nime,/ Dar așa mi-i mie bine,/ N-a rămas carne pe mine” (Bogdănești – Suceava)¹⁷⁰. Dialogul obișnuit în astfel de cântece se transformă într-un monolog interior, motivat de teama de *gura satului*. Adesea, însă, durerea tănuită izbucnește trădând adevărata stare de lucruri: „Mult mă-ntreabă măicuța/ Trăiesc bine ca la ea?/ Ieu zic zău că nu mi rău,/ Lacrămile-mi merg părau,/ Să mă jor că trăiesc bine/ Lacrămile mi-se'mbină,/ Ieu zic zău că n-am năcaz/ Lacrămile-s pe obraz” (Geoagiul de Sus – Alba)¹⁷¹; „Binili cari-l duc eu/ Îl ști' numa Dumnezeu!/ Plânge pământu sub mine/ Ca un copil de trii zâle” (Corlata – Suceava)¹⁷².

Adesea mama, observându-i chipul tras și întristat, o întreabă: „– Dacă spui tu că ți-i bine,/ Unde-i carnea de pe tine?” Răspunsul vine ca o ușurare, relatând vechea poveste al cărei fir se reia ori de câte ori o tânără nevastă este nefericită: „– Carnea și ciolanele/ Mi-au mâncat-o neamurile” (Piatra Șoimului – Neamț); „Neamurile bărbatului/ Dușmancele satului” (Corni – Botoșani); „– Carnea și ciolanele/ Mi-au mâncat cumnatele” (Crivești – Iași)¹⁷³; „– Carnea și oscioarele/ Mi le-a mâncat mândrele,/ Mândrele bărbatului/ Din mijlocul satului” (Teslui – Olt)¹⁷⁴.

¹⁶⁹ *Doine, cântece, strigături*, p. 249.

¹⁷⁰ În „Ion Creangă”, an IV, nr. 12, decembrie 1911, p. 398.

¹⁷¹ Vasile Bologna, *op. cit.*, p. 94.

¹⁷² Ion H. Ciubotaru, *Valea Șomuzului Mare*, p. 323.

¹⁷³ Ion H. Ciubotaru și Silvia Ionescu, *op. cit.*, p. 177.

¹⁷⁴ Ion Nijloveanu, *Poezii populare românești*, II. *Balade, doine, colinde, descântece, ghicitori*, București, Editura Minerva, 1989, p. 15.

Cele mai multe variante se încheie cu arderea zestrei sau a hainelor fetei rău măritate. Adrian Fochi consideră că acest episod s-a desprins dintr-o baladă și că „arată o oarecare tendință de destrămarea epicului și o invazie mare de lirism”¹⁷⁵. Sudarea lui cu restul cântecului este însă perfectă, alcătuiind o piesă de sine stătătoare cu valențe moralizatoare și cultice. Expierea se face după un anumit ritual. Mama primește mesajul deznădăjduit al fiicei sale: „– Du-te, mamă-n sat la noi/ Și ia *car cu patru boi*./ Să-mi iei *zestrea* înapoi./ Să oprești la un loc/ Și-acolo să-i dai foc./ Că eu n-am avut noroc” (Zătreni – Vâlcea)¹⁷⁶; „Du-te, spune-i la mama:/ Să-mi încarce hainele./ Să le-ncarce pe *trii cară*./ Să le ducă-ntre *hotară*./ Să le dăie foc și pară”¹⁷⁷; „Li-ncarci-n *noauî carî*/ Sî li duci-ntri *hotarî*/ Sî li deie foc și parî/ Sî *sî faci șfarî-n țară*” (Sabasa – Neamț); „Să-mi strângă țoalele-n *cară*./ Să le treacă-ntre *hotară*./ Și să le dea foc și pară” (Apele Vii – Dolj)¹⁷⁸; „Ci *hainele din fetie*/ Puse-n ladă și-n cutie/ Să le-ncarce-n *patru cară*./ Să le ducă-ntre *hotară*./ Să le deie foc și pară”¹⁷⁹; „*hainele de fetie*/ Sau le poarte sau le ție/ Sau le deie foc și pară” (Ciugudu de Jos – Alba)¹⁸⁰.

Uneori, însăși nevasta nefericită săvârșește acest act de distrugere a zestrei sale, odată cu pierderea speranțelor de refacere a căsniciei: „– Adă-mi carul cu doi boi/ Ca să-mi iau *zestrea*-napoi./ Ca s-o duc la *iarmaroc*/ Să-i dau cu chibrituri foc” (Piatra Șoimului – Neamț); „Ad-un car cu patru boi/ Să-mi încarc *zestrea*-napoi./ Să mă duc în *deal* de sat./ Să-i dau foc c-un lemn uscat” (Crivești – Iași)¹⁸¹; „Adă, mamă, car cu boi./ Să-mi aduc *zestrea* înapoi/ Și s-o duc în *deal la moară*./ Să-i dau foc să ardă-n pară”¹⁸².

Zestrea sau straiile puse pe un rug alcătuit special ca să ardă înăbușit și să scoată cât mai mult fum („Pe trei părți cu lemne verzi/ Și pe-o parte cu uscate”) sunt, așa cum atrăgea atenția Dumitru Caracostea, „*pars pro toto*, reprezintă pe însăși nenorocită”¹⁸³. De asemenea, constituie și o

¹⁷⁵ Adrian Fochi, *Cântecul epic tradițional al românilor. Încercare de sinteză*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1985, p. 171.

¹⁷⁶ Vasile Cărăbiș, *op. cit.*, p. 297.

¹⁷⁷ Marius Dan Drăgoi, *op. cit.*, p. 131.

¹⁷⁸ Vasile Cărăbiș, *op. cit.*, p. 294.

¹⁷⁹ Ioan Urban Jarník și Andrei Bârseanu, *Doine și strigături din Ardeal*. Ediție definitivă (studiu introductiv, inedite, note și variante de Adrian Fochi), București, Editura Academiei Române, 1968, p. 269-270.

¹⁸⁰ Ioan Micu Moldovan, *op. cit.*, p. 17.

¹⁸¹ Ion H. Ciubotaru și Silvia Ionescu, *op. cit.*, p. 178.

¹⁸² *Ibidem*, p. 179.

¹⁸³ D. Caracostea, *op. cit.*, p. 562.

modalitate de alertare a mai multor comunități rurale asupra fărâdelegii comise, așa cum, odinioară, focurile între hotare, la răscruci ori pe înălțimi, vesteau apropierea năvălitorilor sau o altă calamitate. Pe de altă parte, rugul acesta special mai semnifică arderea norocului rău, ca în acest cântec înregistrat în Fundu Moldovei – Suceava: „– Norocule, de te-aș prinde,/ Ți-aș da foc și ti-aș aprinde,/ Pe trei părți cu lemne verzi,/ Pi di-o parte cu uscate,/ Că n-avui di tini parte,/ Pi diasupra cu pozderi,/ Să meargă fumu, la ceri,/ Să vadă și Dumnezeu,/ Ce noroc am avut eu”¹⁸⁴.

Rugul se integrează în rândul riturilor de purificare, de anihilare a răului. În același timp, cenușa care șterge orice urmă a ceea ce a fost rămâne o promisiune de regenerare. Răspântia dintre hotare sau răscrucea sunt locuri unde „te poți dezbăra de anumite forțe reziduale negative, inutilizabile, primejdioase pentru comunitate, [...] încărcate de o forță impură”¹⁸⁵. Este un spațiu unde ai șansa de a-ți schimba soarta, de a reîncepe poate o cale mai bună în viață.

Se poate distinge bine latura educativă a episodului care o concurează pe cea estetică. Flăcările care trebuie văzute de departe și fumul care se răspândește peste tot reprezintă un memento pentru cei care au fiice de căsătorit: „Să iasă fumul prin sate,/ Să se-nalțe sus la cer,/ Să se resfire prin țări,/ Să vadă măicuțele/ Cum să-și dea fetițele./ Să vadă și maica mea/ Cum și-a dat pe fata sa”¹⁸⁶; „Că para s-o înălța/ Și părinții s-or învăța/ Cum fetele a mărita/ Și feciori a-nsura” (Camena – Bucovina)¹⁸⁷; „Ca să vadă satele/ Ce noroc au fetele,/ Să vadă și satul meu/ Ce noroc am avut eu” (Agafton – Botoșani).

Dând hainelor foc, tânăra nevestă se asigură că nimeni nu le va purta vreodată: „Dacă nu le-am fost domnă,/ Să le văd macar para;/ Dacă nu le-am fost domnă/ Să le văd măcar focu” (Camena – Bucovina)¹⁸⁸; „Să le văd batăr fumu,/ Dacă nu le-am fost domnu,/ Să le văd batăr para,/ Dacă nu le-am fost doamna” (Spermezeu – Bistrița-Năsăud)¹⁸⁹.

Cu totul accidental, în textele culese la sfârșitul secolului trecut, în loc să ceară arderea zestrei, fata rău măritată îi spune mamei: „Vindi, mamî, boii toț,/ Hai la târg și dă divorț” (Basarabi – Suceava)¹⁹⁰.

¹⁸⁴ Ligia Bârgu-Georgescu, *op. cit.*, p. 431.

¹⁸⁵ Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *op. cit.*, vol. 3, P-Z, p. 149.

¹⁸⁶ D. Caracostea, *op. cit.*, p. 516.

¹⁸⁷ Elena Niculiță-Voronca, *Datinile și credințele poporului român, adunate și așezate în ordine mitologică*, Cernăuți, Tipografia Isidor Wiegler, 1903, p. 463.

¹⁸⁸ *Ibidem*.

¹⁸⁹ Marius Dan Drăgoi, *op. cit.*, p. 132.

¹⁹⁰ Ion H. Ciubotaru, *Valea Șomuzului Mare*, p. 282.

Cu toată structura epică a cântecelor de această factură (la care adăugăm variantele ce cuprind episoade din balada *Fata blestemată – pasăre pribeagă*), ele „au o finalitate pedagogică, narațiunea servind unui efect liric, în direcția transformării lor în apologuri, cu o cantitate mai mare sau mai mică de intenție alegorică”¹⁹¹.

Ipostaza cea mai veche a cântecului fetei rău măritate care își arde zestrea este cea în care au pătruns elemente din cântecele epice despre seceratul nefast și despre metamorfoza avimorfă sau zoomorfă a eroinei, datorată blestemului matern. Pusă de soacră să lucreze toată ziua singură pe ogor, fără să primească merinde, nora nefericită se transformă într-o pasăre: „– Fă-mă, Doamne, ce mi-i face,/ Fă-mă, Doamne, o turturea,/ Să zbor la mămuca mea”¹⁹²; „Plântai seceran pământ,/ Pusei gându-n Domnu sfânt,/ Mă făcui o pasărea/ Și zburai la măicuța” (Geoagiul de Sus – Alba)¹⁹³; „Dumnezău dze mila miea/ Ma facu o pasarea/ Ma trimiesă la maica”¹⁹⁴; „Seceram pân la chindie/ Cu lacrimi pân la bărbie/ Și mă rugam lui Dumnezeu:/ – Fă-mă, Doamne, ce mi-i face,/ Fă-mă, Doamne, o pasărea,/ Să zbor la măicuța mea” (Costâna, Todirești – Suceava)¹⁹⁵.

Forma primară a motivului metamorfozei avimorfe a fetei rău măritate este cea în care intervine blestemul matern: „I’leana d’in Târnova/ Ie ș-o blăstămat fata/ Într-o sâmbătă sara/ Să crească mărișoaré/ Să să facă mminuné” (Zagra – Năsăud)¹⁹⁶; „Cum m-o blăstămat pe miine/ Într-o sfântă dumeinică,/ Iera popa-n besărică,/ Să n-am uși cu-ncuietori,/ Numai brazî și vânători”¹⁹⁷; „Din blăstămul maicei mele/ Mi-au crescut pene pe piele” (Botoșani)¹⁹⁸; „Cum m-o blăstămat pe miine,/ Tucma-n sâmbăta de Paști,/ Imp’let’ind ie la colași/ Să șiu pasărea codrilor,/ Minuieă oameñilor”¹⁹⁹. Acest blestem se împlinește cu atât mai mult cu cât este proferat în timp ce sunt pregătite capturile pascale.

¹⁹¹ Adrian Fochi, *Cântecul epic tradițional*, p. 172.

¹⁹² Marius Dan Drăgoi, *op. cit.*, p. 126.

¹⁹³ Vasile Bologna, *op. cit.*, p. 43.

¹⁹⁴ Mihail Gregorian, „Folclor din Oltenia și Banatul răsăritean”, în vol. *Folclor din Oltenia și Muntenia*, I. *Texte alese din colecții inedite*. Cuvânt înainte de Tudor Arghezi, București, Editura pentru Literatură, 1967, p. 60.

¹⁹⁵ Elena Niculiță-Voronca, *op. cit.*, p. 462.

¹⁹⁶ Ion H. Ciubotaru, *Folclor din Bistrița-Năsăud*, p. 356.

¹⁹⁷ *Ibidem*, p. 353.

¹⁹⁸ Elena Niculiță-Voronca, *op. cit.*, p. 464.

¹⁹⁹ Ion H. Ciubotaru, *Folclor din Bistrița-Năsăud*, p. 355.

Alături de cele două tipuri de metamorfoze avimorfe prezentate mai sus, se află varianta în care pasărea este doar un mesager trimis de fata rău măritată la casa părintească: „Cuculea, du-ti-napoi/ Și spuni la maica me./ Pâni albî sî nu coacă/ [...] Las’ sî ma lesî la foc/ Dacî n-am avut noroc!” (Petricani – Botoșani); „Măi puiuț de rândune,/ Du-te, spune-i mamei-așe:/ Chită albă nu frământe,/ După mine nu să cânte,/ Că unde m-o dat nu mă scoate,/ Numai Dumnezeu cu moarte” (Slatina – Teceu, Maramureș)²⁰⁰; „Păsărică, pasăre,/ Spune-i tu la măicuța,/ Pită albă nu frământe,/ După mine nu să cânte./ Dacă ie m-o dat pă mine,/ Unde nu cunosc pe nime” (Măguri – Răcătău, Cluj)²⁰¹.

Rând pe rând, nevasta prefăcută în pasăre trece pe la mamă, nănașă și soră, iar acestea o alungă, nerecunoscând-o: „Și-am clătit cu aripa/ Și s-o deschis fereastra/ [...] – Hâcea, hâcea pasărea,/ Știu că nu ești fata mea!”²⁰² În câteva variante, eroina își povestește traiul ei greu de la casa socrilor și o apostrofează pe cea care a cununat-o: „– Vai, nănașă, draga mea,/ De ț-ar fi pccat mâna/ Când mi-ai strâcat cosăța”²⁰³; „De ț-ar fi secăt mâna,/ Când mi-ai pus cununa,/ Și mi-ai ținut lumina!”²⁰⁴

Turtureaua, ca mesager al tristeții, era cunoscută încă din scrierile Antichității greco-latine. La fel se poate spune și despre rândunică, vestitoarea primăverii în spațiul balcanic. Celelalte păsări, care apar în contextul acestui motiv, ne conduc în zona mai întunecată a simbolisticii funebre. Fata rău măritată, blestemată de mamă, devine o *minunea* (*minuniță* sau *manuniță*), *Aegolius funereus funereus L.*, pasăre nocturnă înrudită cu buha, cobitoare, ascunsă în pădurile de molid, unde „Din prânz până în gustare,/ Cânta ea în codru mare;/ Din gustare până-n cină,/ Cânta jalnic pe opcină”²⁰⁵. Refuzând să se întoarcă în lumea oamenilor, minuneaua se duce „La mijlocul codrului/ La fântâna dorului”, spunându-și povestea: „Zâua stau la vârvurele/ Și cântu mândru d’e jăle”²⁰⁶; „Ziua-mă cânt păsărește/ Noaptea-m’ șuier voinicește,/ Nime nu să nădăiește”²⁰⁷; „Că

²⁰⁰ *Cât îi Maramureșul*, p. 300.

²⁰¹ Maria Ioniță, *op. cit.*, p. 113.

²⁰² Marius Dan Drăgoi, *op. cit.*, p. 125.

²⁰³ Eugen Nicoară și Vasile Netea, *op. cit.*, p. 30.

²⁰⁴ Ioan Urban Jarnik și Andrei Bârseanu, *op. cit.*, p. 269.

²⁰⁵ Juliu Bugnariu, *Musa someșană. Poesii populare române din jurul Năsăudului*. Adunate și arangiate de, Partea I, Gherla, Editura „Aurora” A. Todoran, 1892, p. 40.

²⁰⁶ Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*, p. 358.

²⁰⁷ Tache Papahagi, *Poezia lirică populară*, p. 271.

eu îs noaptea la vârfurile/ Da ziua la șesurele,/ Noaptea șuier voinicește/
Da ziua-mi cânt minunește”²⁰⁸.

Și celelalte ipostaze, în care se metamorfozează nevasta rău măritată: „Ziua-s *breană* la vaduri,/ Noaptea *zidră* la câmpuri”²⁰⁹, reprezintă fâpturi psihopompe, patronând destinele funerare. Eliberată de destinul său tragic din mijlocul oamenilor, nevasta nefericită stăpânește misteriosul spațiu dintre cele două lumi.

Repertoriul folcloric despre *fata rău măritată* are la români o structură originală mult mai viguroasă decât cea specifică aceluiași motiv în romanitatea apuseană și la slavii nordici, dezvoltând „rădăcini sau ramuri întinse în cea mai caracteristică bază a liricii noastre”²¹⁰. Conflictul noră-soacră alternează cu tema neagregării familiale. „Prima situație este, de fapt, un conflict psihologic; cea de-a doua reprezintă un conflict social”²¹¹.

O parte din acest repertoriu cuprinde piese arhaice „ieșite de sub dominația structurilor ritualice și devenite categorii ale lirismului folcloric”²¹². Textele cu motivele arderii zestrei pe un rug și a metamorfozării eroinei în pasăre au funcție ceremonială, însoțind un anumit moment din desfășurarea ritualului nupțial din Moldova și Transilvania²¹³.

Lirica fetei rău măritate este expresia unor experiențe fundamentale de viață transmise de la mamă la fiică, prin viu grai și prin intermediul creațiilor folclorice, generații de-a rândul. Este cristalizarea plânsului multor inimi, spovedania unei întregi categorii sociale.

²⁰⁸ Elena Niculiță-Voronca, *op. cit.*, p. 463.

²⁰⁹ Tache Papahagi, *Poezia lirică populară*, p. 271.

²¹⁰ Adrian Fochi, *Versiunea românească...*, p. 35.

²¹¹ *Ibidem*.

²¹² Pavel Ruxăndoiu, *Folclorul literar în contextul culturii populare românești*, București, Editura „Grai și Suflet – Cultura Națională”, 2001, p. 324.

²¹³ Adrian Fochi, *Paralele folclorice. Coordonatele culturii carpatice*, București, Editura Minerva, 1984, p. 269.